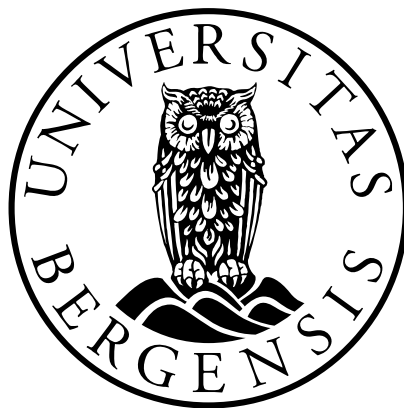

Mor, kone og fremmedkriger?

*Rammes bistand i hjemmet utført av en mannlig
kriegers ektefelle av strl. § 136 a?*

Kandidatnummer: 8

Antall ord: 14 737

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2022

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 INNLEDNING	3
1.1 Problemstilling	3
1.2 Aktualitet	4
1.3 Metode	5
1.4 Fremstillingen videre	7
2 BAKGRUNN OG KONTEKST: STRAFFELOVEN KAPITTEL 18	8
2.1 Innledning	8
2.2 Terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger	8
2.3 De bærende legitime formål	11
2.4 Konklusjon	13
3 LEGALITETSPRINSIPPET SOM STRAFFEANSVARETS YTTERGRENSE	14
3.1 Innledning	14
3.2 Den som «deltar i [...] en terrororganisasjon»	14
3.3 Konklusjon	17
4 EN INNSKRENKENDE TOLKNING?	19
4.1 Innledning	19
4.2 Reelle hensyn	19
4.2.1 Innledning	19
4.2.2 Slutninger «fra det mer til det mindre»	19
4.2.3 Kontekst og systemorienterte vurderinger	20
4.2.4 Formålsbetraktninger	24
4.2.5 Konklusjon	25
4.3 Lovforarbeider	26
4.4 Høyesterettspraksis	28
4.5 Konklusjon	31
5 MATERIELL RETTSSTRID	33
5.1 Innledning	33
5.2 Rettsstridsvurderingens rettsgrunnlag	33
5.3 Kriminaliseringen må ivareta et legitimt formål	35
5.4 Kriminaliseringen må være egnet	36

5.5	Kriminaliseringen må være proporsjonal	38
5.6	Konklusjon	41
6	AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	42
6.1	Sammenfatning	42
6.2	Dom LB-2021-95097	42
6.3	Straffens bakenforliggende begrunnelse	45
	Litteraturliste	48

1 INNLEDNING

1.1 Problemstilling

Avhandlingens hovedanliggende er å belyse adgangen til å straffeforfølge en ektefelle som har bistått en mannlig kriger med alt arbeid i deres felles hjem. Med mannlig kriger siktes det til den som deltar i væpnede kamper eller krigshandlinger på vegne av en terrororganisasjon. Deltakelse i en terrororganisasjon kan straffes etter norsk rett, jf. straffeloven (heretter strl.) § 136 a.¹ Bestemmelsen har følgende ordlyd:

«Med fengsel inntil 6 år straffes den som danner, deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell støtte til en terrororganisasjon, når organisasjonen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler.

Medvirkning straffes ikke.»

Den sentrale problemstillingen er hvorvidt ektefellen – ved å utføre alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger – selv «deltar i» terrororganisasjonen. Avhandlingen skal gi en analyse av deltakeralternativet i lys av typetilfellet, hvor en retter særlig fokus på kravene til legalitet og forholdsmessighet etter Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (heretter EMK) art. 8.² Her fastsettes både et konstitusjonelt og menneskerettslig vern for enhvers rett til «respekt for sitt privatliv og familieliv». Straffebudet må ved dette tolkes i lys av de grenser som settes for lovlige familierelasjoner. Nærmere bestemt må inngrepet være nødvendig i et demokratisk samfunn – eller om en vil – kriminaliseringen må i det konkrete tilfellet anses egnet, nødvendig og forholdsmessig.³ Spørsmålet avhandlingen søker å besvare er ved dette: om ektefellens arbeid i hjemmet kan, og bør, anses som deltakelse i en terrororganisasjon etter strl. § 136 a.

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl.). Bestemmelsen tilsvarende Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven 1902 – strl. 1902) § 147 d.

² Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven – GrL.) og Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. november 1950 (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen – EMK).

³ HR-2018-104-A avsn. 23.

1.2 Aktualitet

I perioden 2013 til 2018 skal anslagsvis 1000 kvinner fra Vest-Europa reist til Syria og Irak for å slutte seg til «Den islamske stat» (heretter ISIL, også kjent under forkortelsene IS, ISIS og Daesh). Minst 10 kvinner reiste fra Norge.⁴ Antall kvinner som utvandret til «Kalifatet» mangler historisk sidestykke, og er en tendens som kan tenkes å forflytte seg til andre konflikter. Tilreisende kvinner skulle i første rekke innta rollen som mor og hjemmeværende kone til mannlige soldater.⁵ De siste årene har en sett en nedgang i antall tilreisende, og en økning i antall som ønsker å returnere til Norge.⁶ Per dags dato har én kvinne returnert fra Syria. Kvinnen ble dømt til fengsel i 2 år og 6 måneder for deltakelse i terrororganisasjonen ISIL i LB-2021-95097. PST har siktet ytterligere fire kvinner fra Norge som oppholder seg i Syria, hvorav to av dem har uttrykket et ønske om å returnere.⁷ I lys av den forventende oppgangen i antall returnerende kvinner, eksisterer det et tydelig behov for å klargjøre dagens rettstilstand.

Borgarting lagmannsrett avsa dom LB-2021-95097 med dissens 5-2. Dommen er en anke over TOSL-2020-66298-1, hvor domfelte ble ilagt fengsel i 3 år og 6 måneder for overtredelse av strl. § 136 a. Domfelte hadde i perioden 2013 til mars 2019 vært i tre ekteskap mens hun oppholdt seg på et ISIL-kontrollert område i Syria. De tre ektemennene hadde deltatt i væpnede kamper for ISIL, og herunder gjort seg skyldig i krigsforbrytelser. Kvinnen hadde, i motsetning til ektemennene, ikke sverget troskapsed (baya) til ISIL. Lagmannsrettens flertall fant likevel at «[n]år det skal bygges en islamsk stat basert på en puritansk og bokstavelig tolkning av Koranen, er det også av betydning at alle bidrag til samfunnsbyggingen fylles, også rollene som kone og mor».⁸ På bakgrunn av terrororganisasjonens oppbygning ble domfelte ved å reise «til et område i Syria kontrollert av terrororganisasjonen – for å bo sammen med og støtte en fremmedkriger og det samfunnet de tilhørte – også selv en deltaker i en terrororganisasjon».⁹ Kvinnens adferd var på dette grunnlag omfattet av deltakeralternativet i strl. § 136 a.

Terror utgjør en ny type sikkerhetsutfordring, som har potensiale til å medføre store materielle ødeleggelser og tap av liv. Av den grunn er fenomenet, og da særlig adgangen til å

⁴ Cook og Vale (2018) s. 17.

⁵ Lia (2019) s. 109. Artikkelen er utgangspunktet for sakkyndig rapport 19. februar 2021, dr. Philos Brynjar Lia, «Om rollen til tilreisende kvinner i ISIL og/eller Jabhat al.Nusra i Syria» innhentet til TOSL-2020-66298-1.

⁶ PST (2017) pkt. «Syriafarere».

⁷ Svendsen (2021).

⁸ LB-2021-95097 s. 31.

⁹ Ibid.

straffeforfølge angivelige terrorister, blitt møtt med stor samfunnsdebatt og kontrovers. Dette var også tilfellet da en hentet hjem domfelte i LB-2021-95097. Det kan virke støtende på den allmenne rettsfølelse at ektefellen til en mannlig kriger – som har utført alt arbeid i deres felles hjem – kan returnere til det norske samfunn, og ta del i alle økonomiske og sosiale velferdsgoder som følger med, uten noen øvrige konsekvenser. Selv om problemstillingen kun retter seg mot et fåtall norske statsborgere, vil det utfordre den allmenne rettsfølelse om samfunnet ikke reagerer og møter adferden med sanksjoner. Befolkningens antatte følelser omkring rettens rimelighet og rettferdighet vil i slike tilfeller skape et stort politisk press på både lovgiver og rettsanvender.¹⁰

Temaet fremhever spenningen mellom den allmenne rettsfølelse og rettsstatens grunnleggende prinsipper. Det er likevel når en møter sterkt ytre eller indre press, kontrollfunksjonene med den utøvende og lovgivende makt er viktigst.¹¹ Borgarting lagmannsretts dom LB-2021-95097, og PSTs ytterligere fire siktelsler, aktualiserer en analyse av gjeldene rett. Lagmannsrettens vurdering og konklusjon er ikke særlig grundig hva gjelder de sentrale rettsstatlige kravene til legalitet og forholdsmessighet. Jeg finner det derfor nødvendig å foreta en nærmere vurdering av strl. § 136 a i lys av retten til privatliv og familieliv ved avhandlingens typetilfelle, jf. Grunnloven § 102 og EMK art. 8. Spørsmålet er, slik Katrine Holter uttrykker i sin artikkel: «Er det rettsstatlig forsvarlig å kriminalisere handlinger som isolert sett er av dagligdags art, som i tid og rom ligger langt unna et terrorangrep?»¹²

1.3 Metode

Avhandlingen befinner seg på strafferettens område. Strafferetten oppstiller særegne metoderegler ved tolkning og anvendelse av straffebud. Straff er tradisjonelt beskrevet som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertrædelsen i den hensikt at han skal føle det som et onde».¹³ Straff er statens strengeste reaksjon på den enkelte borgers adferd, og gir uttrykk for samfunnets sterkeste fordømmelse. Rettsstaten oppstiller derfor strenge formelle krav ved ileggelse av straff. Det følger av Grunnloven § 96 første ledd at «[i]ngen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom». Bestemmelsen er sammenfallende med EMK art.

¹⁰ Frøseth mfl. (2016) s. 15.

¹¹ Husabø og Aall (2005) s. 527.

¹² Holter (2021) s. 410.

¹³ Se bl.a. Rt. 1977 s. 1207 og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 6.1 s. 77.

7, og gir uttrykk for det strafferettslige legalitetsprinsippet (lovkravet). Legalitetsprinsippet er absolutt, og forutsetter at ethvert strafferettslig inngrep har hjemmel i formell lov. Straffebestemmelsen må herunder være «tilgjengelig for allmennheten», være «så klar at det i de fleste tilfeller ikke vil være tvil om en handling rammes av regelen», og «at det er mulig å forutse at straff kan bli konsekvensen av at regelen brytes».¹⁴

Det strafferettslige legalitetsprinsipp skal «fremme forutberegnelighet og legge til rette for at den enkelte kan treffe rasjonelle valg», i tillegg til å sikre maktfordeling, demokratisk forankring og likebehandling.¹⁵ Legalitetsprinsippet gir ved dette uttrykk for et strengt forutberegnelighetskrav, hvor en skal kunne forutse konsekvensen av en handling ved å se til straffeloven. Forutberegnelighetskravet knytter seg til straffeloven, og ikke det samlede rettsmateriale fra lovgiver. Samfunnet er imidlertid i konstant endring, og straffeloven vil ikke kunne regulere enhver fremtidig straffbar handling. Gode grunner taler således for å se bort fra en streng ordlydsbinding, der kravet til forutberegnelighet og tilgjengelighet er tilstrekkelig ivarettatt av lovforarbeidene. Lovforarbeidene ivaretar, på lik linje med ordlyden, hensynet til demokratisk legitimitet. Norsk strafferett har imidlertid tradisjon for å anse straffebudet separert fra forarbeidene.

Legalitetsprinsippet forutsetter at ethvert straffebud tolkes og anvendes i tråd med en alminnelig språklig forståelse av ordlyden. Mer presist skal «straffeansvar ikke ilegges utover de situasjoner som selve ordlyden i straffebudet dekker», og manglende «støtte i ordlyden avhjelpes ikke av at lovgiver har ønsket å ramme forholdet, eller at forholdet er klart straffeverdige».¹⁶ I den forlengelse, oppstiller legalitetsprinsippet klare begrensninger i å vektlegge øvrige rettskilder for å tolke ordlyden utvidende – det foreligger et analogiforbud. Ved svært tyngende inngrep, kan ikke ordlyden fravikes til skade for borgeren.¹⁷ Høyesterett har siden 2009 skjerpet kravet til legalitet ved ileggelse av straff.¹⁸ Rt. 2011 s. 469 er illustrerende. Saken gjaldt tolkningen av strl. § 219 om mishandling i nære relasjoner. Spørsmålet var om ordlyden «tidligere eller nåværende ektefelle» også omfattet tidligere samboer. Lovgiver hadde presisert i lovforarbeidene at ordlyden også skulle dekke tidligere

¹⁴ HR-2020-955-A avsn. 22, se også Sunday Times mot The United Kingdom [P] no. 6538/74 (1979) para. 49.

¹⁵ Rt. 2014 s. 1105 avsn. 26.

¹⁶ HR-2020-2019-A avsn. 16, jf. HR-2016-1458-A avsn. 8 og Rt. 2014 s. 238 avsn. 18.

¹⁷ Øyen (2019) s. 58.

¹⁸ Se bl.a. Rt. 2014 s. 238 avsn. 15.

samboere. Høyesterett fant likevel at tiltalte ikke kunne straffes etter § 219, da en slik utvidelse av straffeansvaret må ha hjemmel i lov.¹⁹

Ytterligere, skal en ved svært vidtfavnende begrep utvise særlig forsiktighet ved å ilegge straff på tilfeller som er i ordlydens nedre sjikt – her i grensen mellom straff og lovlig adferd. Høyesterett har uttalt at «[a]nvendelse av rettslige standarder som grunnlag for straffereaksjoner er ikke uproblematisk på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96», og at «denne type straffebestemmelser må tolkes med varsomhet».²⁰ Høyesterett har likevel presisert at «yttergrensen for hva som faller inn under nøkkelord i en straffebestemmelse, må avklares gradvis gjennom rettspraksis», og en slik praksis ikke nødvendigvis vil stride med klarhetskravet.²¹

1.4 Fremstillingen videre

I det videre skal avhandlingen vurdere strl. § 136 a i lys av kasuset de lege lata, i tillegg til å gjøre noen avsluttende betraktninger de lege ferenda. Kapittel 2 presenterer straffebudets bakgrunn og kontekst. Kapitlet viser til sentrale utviklingstrekk og formål ved straffeloven kapittel 18, og utgjør bakteppe for avhandlingen videre. En objektiv forståelse av ordlyden setter, i kraft av det strafferettslige legalitetsprinsipp, straffebudets yttergrense. Avhandlingen gir derfor en isolert analyse av ordlyden «deltar i [...] en terrororganisasjon» i lys av avhandlingens typetilfelle i kapittel 3. Tolkningsresultatet i kapittel 3 vil suppleres og presiseres ved en tolkning av de øvrige rettskilder i kapittel 4. Kapittel 5 vurderer tilfellet opp mot den ulovfestede rettsstridsreservasjonen, og ser straffebudet i lys av kravet til forholdsmessighet. Avslutningsvis, gis noen sammenfattende og avsluttende rettspolitiske refleksjoner.

¹⁹ Rt. 2011 s. 469 avsn. 9 flg.

²⁰ Rt. 2005 s. 1628 avsn. 16, jf. Rt. 1958 s. 479.

²¹ HR-2021-1780-A avsn. 24.

2 BAKGRUNN OG KONTEKST: STRAFFELOVEN KAPITTEL 18

2.1 Innledning

Kapittel 2 søker å gi et bakteppe for fremstillingen videre. Formålet med kapitlet er å plassere strl. § 136 a i sin kontekst og gi en analyse av lovgivers målsetting ved terrorlovgivningen. Ved lovtolkning søker en gjerne den løsningen som gir best sammenheng til det bredere systemet av strafferettslige regler. Kunnskap om straffebudets bakgrunn og kontekst har en verdi i seg selv, men undersøkelsen vil også ha relevans for tolkningen de lege lata i kapittel 3-5, samt for vurderingen de lege ferende i kapittel 6. I underkapittel 2.2 presenterer jeg strl. kapittel 18 «Terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger», og peker på noen sentrale utviklingstrekk ved lovgivningen. Underkapittel 2.3 klargjør nærmere lovgivers intensjon og de bærende legitime formål bak strl. § 136 a.

2.2 Terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger

Særreglene mot terrorisme er samlet i strl. kapittel 18 (strl. §§ 131 til 146). Kapitlet ble tilføyd ved lovendring 07. mars 2008.²² Ved lovendringen utformet lovgiver mer spesialiserte og eksplisitte straffebestemmelser som blant annet rettet seg mot terrorhandlinger, terrorforbund, terrortrusler, og terrorfinansiering, samt oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger (strl. §§ 131 til 136). I tillegg til medvirkning av nevnte straffebud i henhold til strl. §. 15. Lovgiver la til grunn at lovendringen utgjorde en beskjeden nykriminalisering, og de fleste handlinger allerede var rammet av straffeloven 1902.²³ Innføringen av kapittel 18 møtte likevel kritikk.

Erling Johannes Husabø rettet en rekke betenkninger til lovendringen i NOU 2002:4. Husabø var særlig kritisk til kriminaliseringen av forberedelseshandlinger, da det ikke var tilstrekkelig dokumentert at det forelå et behov for «ei slik vesentleg utviding av straffansvaret», og mente en forberedelsesbestemmelse lett vil bli «abstrakt og utydeleg».²⁴ Lovendringen medførte ved

²² Endret ved lov nr. 4/2008.

²³ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) pkt. 8.1 s. 154.

²⁴ NOU 2002:4 pkt. 4.5.3.4 s. 97.

dette uheldige sidevirkninger. Lovgivningen ble ansett å innskrenke den private handlefrihet, øke subjektivering av straffeansvaret og medføre større risiko for uriktige domfellelser. Ytterligere fant Husabø at den «allmennpreventive verknaden av å true førebuing til eit brotsverk med straff er neppe særleg stor».²⁵ Med henvisning til tilsvarende hensyn, var justis- og beredskapsdepartementet opprinnelig svært kritisk til å kriminalisere deltakelse i en terrororganisasjon. I 2007 konkluderte departementet som følgende:

«Norsk strafferett bygger på en tradisjon der straffeansvar knytter seg til konkrete handlinger, og ikke til deltakelse i en organisasjon. Skal det gjøres unntak fra dette, med de rettssikkerhetsmessige ulemperne det medfører, krever det en god begrunnelse. Høringen har etter departementets mening ikke avdekket noen slik. [...] Ønske om at straffeansvaret samlet sett ikke bør favne for vidt tilsier tvert imot at lovgiveren der de står fritt bør velge å være tilbakeholdne med bruk av straff mot atferd som står i et perifert forhold til konkrete terrorhandlinger. På den bakgrunn går departementet inn for at straffeansvaret utelukkende skal knytte seg til konkrete terrorhandlinger [...]»²⁶

Justis- og beredskapsdepartementets innvendinger er gjentatt i Prop. 131 L (2012-2013), men tillegges denne gangen ikke avgjørende vekt.²⁷ Strl. § 136 a ble innført etter innspill fra PST i brev 1. november 2011. Brevet tar til orde for mer vidtfavnende straffansvar slik samfunnet i større grad skal kunne være beskyttet mot terrorangrep, særlig i kjølvannet av 22. juli og terrorhendelser i Skandinavia.²⁸ Terror, og da særlig fremmedkrigerproblematikken, ble ansett som en betydelig større sikkerhetstrussel enn tidligere antatt. Lovgiver ønsket derfor å imøtegå denne utviklingen ved å utvide straffelovgivningen, til tross for de ulemper Justis- og beredskapsdepartementet viste til. Tilsvarende, så departementet vekk fra Husabøs betenknninger ved lovendringen i 2008.²⁹ Dagens terrorlovgivning er med andre ord et resultat av en stegvis lovgivningsprosess hvor lovgiver har innført stadig mer omfattende kriminalisering av ulike typer forberedende handlinger til terror, med de rettssikkerhetsmessige ulemper det medfører. Representert blant annet ved lovendringen i 2013 (strl. § 131 tredje ledd) og 2016 (strl. § 145 annet ledd).³⁰

²⁵ Ibid. pkt. 4.5.3.2.2 s. 94.

²⁶ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) pkt. 8.8.2 s. 195.

²⁷ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 7.1 s. 36.

²⁸ Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat, juli 2012, pkt. 1.3 s. 6.

²⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 14.2.4.4 s. 199.

³⁰ Endret ved lov nr. 85/2013 og lov nr. 52/2016.

Strl. § 131 tredje ledd fastsetter at den «som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som nevnt i første ledd» og «foretar handlinger som legger til rette for og peker mot gjennomføringen» straffes for forsøk.³¹ I motsetning til alminnelige forsøksstraffebed behøver ikke de forberedende handlingene ha et kriminelt preg, utover den gitte terrorhensikt.³² Den kriminaliserte adferd utgjør med andre ord ingen konkret eller nærliggende fare, og er i en perifer korrelasjon til en eventuell fremtidig terrorhandling. Lovendringen gir ved dette uttrykk for en vesentlig utvidelse av det strafferettslig ansvar, hvor en befinner seg langt fra det rettsgodet – terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger – strl. kapittel 18 er ment å verne. Ytterligere, kan straffebedet hevdes å bryte med de norske strafferettslige tradisjoner. Norsk strafferett har tradisjon for å utelukkende rette straffeansvar til konkrete skadevoldende handlinger eller unnlatelser. Straffebedene bryter med denne tradisjonen, ved å kriminalisere handlinger som i seg selv ikke utgjør en konkret terrorfare.

En kan likevel hevde at lovgiver trakk straffeansvaret til det ytterste ved innføringen av strl. 136 a.³³ Straffebedet kriminaliserer enhver som deltar i en terrororganisasjon, selv der vedkommende ikke kan knyttes til en kriminell handling organisasjonen har begått eller har til formål å begå. Bestemmelsen kriminaliserer individer som ikke har tilknytning til den kriminelle virksomhet, men som er en del av organisasjonen som sådan.³⁴ Den kriminaliserte adferd ligger ved dette meget langt fra det vernede retts gode, da adferden ikke utgjør en nærliggende terrorfare. Straffebedet rammer handlinger som ligger i grenseland til, og til dels utenfor, det tradisjonelle medvirkningsansvar etter strl. § 15. Ytterligere, kriminaliserer den øvrige terrorlovgivningen finansiering til terrorhandlinger, og medvirkning til slik adferd, jf. strl. § 135. Strl. § 136 a kan slik anses som en rettslig sisteskanse i lovgivers bekjempelse av terrorvirksomhet, og er ment å fungere som en sikkerhetsventil som utfyller de øvrige straffebestemmelser.³⁵

³¹ Se tilsvarende ordlyd i strl. § 145 annet ledd; «Den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som i første ledd, og påbegynner sin reise til området eller foretar andre handlinger som legger til rette for og peker mot gjennomføringen, straffes for forsøk».

³² Holter (2021) s. 410.

³³ Endret ved lov nr. 85/2013.

³⁴ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) pkt. 8.8.3 s. 194.

³⁵ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 7.6 s. 41 og Jerkø (2021) s. 587.

2.3 De bærende legitime formål

Innføringen av kapittel 18 ble begrunnet i ønske om å gjøre terrorhandlinger, og ikke minst terrorrelaterte handlinger mer synlig. Kapittel 18 skulle gjenspeile at «faren for slik handlinger har kommet i forgrunnen sammenlignet med de mer tradisjonelle truslene mot rikets indre og ytre sikkerhet», og videre inkorporere Norges internasjonale forpliktelser på dette området.³⁶ Strl. § 136 a ble innført etter innspill fra PST i brev 1. november 2011. PST fant at det tidligere lovverket ikke var «tilstrekkelig utviklet til å ramme [...] personer som deltar i eller er til stede på terrortrening».³⁷ Straffebudet skulle avhjelpe disse manglene, og bæres særlig av to hovedformål.

For det første, forutsetter lovgivningen at en eventuell forebygging mot deltakelse i en terrororganisasjon vil hindre ekstremistisk vold og terroranslag *i Norge*. Ved innføringen av strl. § 136 a uttalte departementet at «[t]errorisme må bekjempes og terrorhandlinger må forhindres». I den forlengelse anså lovgiver terrororganisasjoner som «en stor trussel mot samfunnssikkerheten og demokratiske verdier», og at å motarbeide terrororganisasjoner er et «viktig tiltak for å forhindre terrorhandlinger».³⁸ I PSTs åpne trusselvurdering 2013 anses «ekstrem islamisme som den mest alvorlige terrortrusselen mot Norge». Det vises til at personer fra disse miljøene reiser til utlandet, da særlig Syria, for å ta del i væpnede kamper og treningsleirer for ekstremistiske grupper. Slike «utlandsopphold kan etter PSTs vurdering gi ideologisk skolering, kamperfaring og et utvidet kontaktnettverk av ekstreme islamister» og «PST forventer at enkelte kan komme tilbake til Norge med økt vilje og evne til å planlegge terroraksjoner».³⁹

Etterretningstjenesten trekker frem tilsvarende bekymringer i deres risikovurdering 2013. Det heter her at «[m]ilitant islamisme utgjør fremdeles den mest alvorlige terrortrusselen mot Norge og norske interesser».⁴⁰ Etterretningstjenesten legger også stor vekt på den potensielle trusselen fremmedkrigere vil ha ved en eventuell retur til Norge. Et opphold i utlandet som fremmedkriger kan foranledige en radikaliseringsprosess som øker sannsynligheten for voldelig

³⁶ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) pkt. 8.1 s. 154.

³⁷ Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat, juli 2012, pkt. 1.3 s. 6.

³⁸ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 7.6 s. 41.

³⁹ Gjentatt i Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 4.1.2 s. 12.

⁴⁰ Etterretningstjenesten (2013) s. 40.

ekstremisme i hjemlandet.⁴¹ Det presiseres at «[k]ompetansen de tilegner seg kan også lettere gjøre dem i stand til selv å delta i planlegging og utførelse av terrorangrep».⁴² Straffebudets hovedansvarliggende er med andre ord å kriminalisere den potensielle risikoen fremmedkrigere representerer for *norske interesser* ved retur til Norge. Det er ikke gjerningspersonens tidligere handlinger – her deltakelse i en terrororganisasjon i utlandet – som er hovedformålet med kriminaliseringen, men faren for et fremtidig lovbrudd i Norge.

Strl. § 136 a kan på den bakgrunn beskrives som et risikostraffebud, som kan hevdes å være i vesentlig grad pre-aktiv. Ved pre-aktiv strafferett menes lovgivning som fokuserer på «å avdekke og avverja kriminaliteten på forehand, før denne har resultert i fullførte, ofte sterkt skadelege brotsverk», i motsetning til tradisjonell strafferett som er «re-aktiv».⁴³ En pre-aktiv strafferett er grunnlagt i ønske om å sikre den allmenne trygghet ved å komme terrorhandlinger i forkjøpet.⁴⁴ Lovgiver ønsker ved dette at styresmaktene kan, og skal, gripe inn før en potensiell kriminell handling er blitt gjennomført. Lovgiver sender ytterligere et klart signal om at all aktivitet som kan knyttes til terror er forbudt, og straffebudet vil slik ha en preventiv funksjon. Pre-aktiv strafferett bryter med strafferettens tradisjoner, hvor krenkelser av privatlivets fred forutsetter at vedkommende er skyldig i en konkrete skadevoldende handling eller unnlatelse.

For det andre, skulle strl. § 136 a effektivisere straffeforfølgelsen av fremmedkrigere. Straffebudet skulle imøtegå «hull» i lovgivningen, og den betydelige bevisproblematikken som forelå ved straffeforfølgningen av krigsrelatert kriminalitet.⁴⁵ Førstnevnte ble også trukket frem av PST, som uttaler at det foreligger et «behov for å kunne straffe personer som er med i gruppen, men har en vagere rolle for eksempel knyttet til generell 'åndelig veiledning', bakmenn som skjuler sine spor osv. Disse vil kunne unngå å delta direkte i de straffbare handlingene, men de er viktige inspiratorer/deltakere og vil kunne utgjøre sentrale ledd i gruppen».⁴⁶ Uttalelsene kan også tas til inntekt for at strl. § 136 a etter sin art og karakter har som formål å ramme den som medvirker til terrorhandlinger. Straffebudet skal imøtegå bevisutfordringene ved å knytte gjerningspersonen til en konkret medvirkningshandling etter

⁴¹ Andersson m.fl. (2018) s. 14.

⁴² Etterretningstjenesten (2013) s. 40.

⁴³ Husabø (2003) s. 98.

⁴⁴ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 8.8.1 s. 61, gjentatt i Prop. 44 L (2015-2016) pkt. 6.4.8 s. 59.

⁴⁵ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 7.4 s. 38.

⁴⁶ Gjentatt i HR-2018-1650-A avsn. 29.

strl. § 15.⁴⁷ Etter strl. 136 a må påtalemyndighetene kun påvise at mistenkte er tilknyttet den aktuelle organisasjonen for å igangsette etterforskning.

2.4 Konklusjon

Straffeloven kapittel 18 virker å representere en progressiv lovgivning, hvor en i høyt tempo fremmer nye straffebestemmelser der balansepunktet mellom samfunnsvern og rettssikkerhet kan hevdes å være i stadig forskyvning.⁴⁸ Strl. § 136 a gir uttrykk for ytterpunktet i denne utviklingen. Straffebudet kriminaliserer adferd i yttergrensen av hva som følger av alminnelig strafferettspleie. Å verne mot terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger blir imidlertid ansett som viktigere enn de rettssikkerhetsmessige ulempene lovgivningen medfører. I den forlengelse virker strl. § 136 a å være begrunnet i to hovedformål: hindre ekstremistisk vold og terroranslag *i Norge* og imøtegå bevisproblematikken ved å knytte mistenkte til en konkret skadevoldende handling.

⁴⁷ Se til PSTs høringsvar (2014) s. 2. PST skriver «[f]or personer som reiser ut for å delta militært i ulike konfliktområder vil det ofte være vanskelig i ettertid å føre bevis for hva den enkelte konkret har foretatt seg i utlandet, fordi det dreier seg om handlinger begått i ofte uoversiktlige situasjoner».

⁴⁸ NOU 2003: 18 pkt. 8.2.6 s. 135.

3 LEGALITETSPRINSIPPET SOM STRAFFEANSVARETS YTTERGRENSE

3.1 Innledning

I henhold til det strafferettslige legalitetsprinsipp må enhver rettsanvendelse ta utgangspunkt i en objektiv forståelse av straffebudet, hvor ordlyden oppstiller straffeansvarets yttergrense.⁴⁹ Etter strl. § 136 a vil den som «deltar i [...] en terrororganisasjon, når organisasjonen har «tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler» straffes for deltakelse. Som ektefelle av en deltaker i en terrororganisasjon kan en «delta i» organisasjonen på ulike måter. Avhandlingen fokuserer imidlertid på de tilfeller hvor ektefellen har utført alt arbeid i hjemmet til en mannlig krigs. Kapittel 3 skal ved dette gi en objektiv språkanalyse av ordlyden «deltar i [...] en terrororganisasjon» i lys av typetilfellet.

3.2 Den som «deltar i [...] en terrororganisasjon»

Ordlyden «deltar i [...] en terrororganisasjon» er både vag og svært vidtfavnende. Dens uklare karakter medfører vanskelige grensedragninger i ordlydens nedre grense. Ektefellen – som bidrar med alt arbeid i hjemmet – befinner seg i denne grensedragningen. Det vil likevel være fordelaktig å identifisere hvem og hva som klart omfattes av begrepet. Etter en alminnelig språklig forståelse vil den som er innmeldt i, inngår i organisasjonens daglige drift med dens sentrale kjernevirksomhet, og støtter opp om og er lojal til organisasjonens formål, klart omfattes av deltakeralternativet. Ved organisasjonens sentrale kjernevirksomhet siktes det til organisasjonens kriminelle aktivitet som har til hensikt å realisere organisasjonens terrorformål, jf. en alminnelig forståelse av ordlyden «en terrororganisasjon» som har «tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler». Ordlyden «deltar i» peker ytterligere til aktivitet som pågår kontinuerlig over en viss tidsperiode. Den som gjentatte ganger tilrettelegger til eller har en sentral del i organisasjonens kriminelle virksomhet og handlinger, omfattes klart av ordlyden. Deltakeralternativet vil omfatte en rekke ytterligere bidrag, utover straffebudets kjerne.

⁴⁹ Se til underkapittel 1.3.

Avhandlingen opererer i straffebudets randsoner. Ordlyden kan herunder skissere nærmere straffalternativets yttergrenser. Ved klarleggingen av deltakeralternativet kan en sondere mellom en objektiv og subjektiv forståelse av begrepet. En subjektiv forståelse av begrepet tar utgangspunkt i vedkommendes egen forståelse, herunder hvorvidt vedkommende sympatiserer med eller har til hensikt å delta i terrororganisasjonen. Det virker imidlertid klart at en ikke kan benytte en utelukkende subjektiv forståelse, hvor en kun tar utgangspunkt i vedkommendes selvoppfattelse.⁵⁰ En slik forståelse vil bryte med en alminnelig forståelse av ordlyden, og sidestille deltakelse og hensikt til å delta.⁵¹ På lik linje vil rene sympatierklæringer og felles overbevisning falle utenfor deltakeralternativet. Ved felles overbevisning siktes til den som har de samme politiske eller religiøse ideal og målsettinger.⁵² At en kjemper for samme mål er ikke tilstrekkelig for å anses å tilhøre samme organisasjon. Det må foreligge visse objektive holdepunkter som knytter vedkommende til den konkrete organisasjon eller dens aktiviteter.

En objektiv forståelse av ordlyden tar utgangspunkt i konkrete holdepunkter som kan fastlegges i den ytre sfære, herunder observerbar adferd. Ordlyden virker å legge til grunn en utelukkende objektiv forståelse av begrepet. De subjektive momenter omfattes imidlertid av en forsettsvurdering etter strl. § 22. Dekningsprinsippet forutsetter at hele det objektive gjerningsinnhold er dekket med skyld, og vedkommende således har kunnskap om de faktiske omstendigheter som medfører at en deltar i organisasjonen. Vurderingen etter strl. § 136 a tar dermed utgangspunkt i den observerbare adferd og aktivitet gjerningspersonen utøver til gunst for terrororganisasjonen. En utelukkende objektiv forståelse av ordlyden vil medføre at forbudet også rammer personer som kan betraktes som aktverdige, herunder sivilsanitetstjeneste eller annen humanitær bistand. Slik atferd vil imidlertid anses som lovlig der kravet om materiell rettsstrid ikke er oppfylt, jf. den ulovfestede rettsstridsreservasjonen.⁵³ De konkrete objektive kriterier må likevel fastsettes nærmere.

Lovgiver benytter ordlyden «deltar i», og ikke «har medlemskap i». Det er deltakelsen, vedkommendes bidrag til organisasjonen, som er sentralt. Medlemskap i terrororganisasjonen er etter ordlyden verken *nødvendig* eller *tilstrekkelig* for å pålegge straffeansvar. Strafferetten har tradisjon for å kun kriminalisere adferd med farepotensial. Et passivt medlemskap, ved å

⁵⁰ Husabø (2018) s. 255.

⁵¹ Christie (2018) s. 86.

⁵² Jerkø (2021) s. 597.

⁵³ Se til kapittel 5.

være registrert i organisasjonens medlemslister, aktualiserer ikke det farepotensialet terrororganisasjonen utgjør.⁵⁴ Den eller de som tar del i organisasjonens aktiviteter vil i større grad muliggjøre organisasjonens terrorformål, herunder øke faren for fremtidig terroranslag. Tilsvarende, faller passiv tilstedeværelse på et ISIL kontrollert område utenfor en objektiv forståelse av ordlyden. Deltakerbegrepet forutsetter med andre ord at gjerningspersonen har hatt en noe mer aktiv del i organisasjonen. Deltakelsen trenger imidlertid ikke knytte seg til organisasjonens kriminelle virksomhet, eller være en nødvendig betingelse for organisasjonens eksistens og opprettholdelse.

Å delta peker på det å ta del i noe. En deltaker forstås således som den eller de som aktivt tar del i organisasjonen eller dens aktiviteter. Ordlyden forutsetter med andre ord at gjerningspersonen har bidratt til organisasjonen ved å yte en viss aktivitet eller engasjement. Vurderingen tar dermed utgangspunkt i vedkommendes aktive adferd. Formell tilslutning er verken nødvendig eller tilstrekkelig for å pålegge straffeansvar etter strl. § 136 a. Terrororganisasjoner er i liten grad formaliserte, slik at medlemskap kan være vanskelig å påvise. Medlemskap, eller eventuelt troskapsløfte til terrororganisasjonen vil imidlertid tale med tyngde for at vedkommende anses som deltaker. Gode grunner taler for at den som sverger troskap til organisasjonen, herunder tillegger seg organisasjonens kommando og regler, også tar del i dens aktiviteter. Slik aktivitet må imidlertid påvises. Gjerningspersonen behøver likevel ikke å ta initiativ til, eller ha en sentral rolle i gjennomføringen av organisasjonens aktiviteter for å oppfylle kriteriet. Terskelen for deltakelse ligger på den bakgrunn ikke særlig høyt. Det vil etter ordlyden være tilstrekkelig at en har tatt *noe* del i organisasjonens aktiviteter.

På den andre siden, vil ikke enhver aktivitet som støtter opp under organisasjonen, eller enhver interaksjon med gruppen og dens medlemmer vitne om deltakelse. En objektiv forståelse av ordlyden oppstiller visse nedre kriterier. En kan rent lovteknisk skille mellom deltakere i, og eksterne støttespillere til terrororganisasjonen.⁵⁵ Ved eksterne støttespillere sikter en til den eller de som ikke deltar i organisasjonen, men som utfører eksternt arbeid for, eller er rådgiver til organisasjonen. Dette kan være personer som faller inn under straffalternativet «yte økonomisk eller materiell støtte» uten å ha en øvrig tilknytning til organisasjonen, jf. strl. § 136 a.⁵⁶ Ordlyden kan gi nærmere veiledning i distinksjonen mellom de to størrelsene. Et skille kan

⁵⁴ Husabø (2018) s. 255.

⁵⁵ Se til Jerkø (2021) s. 595 som problematiserer skillet mellom eksterne støttespillere og deltakere.

⁵⁶ Se til underkapittel 4.2.3.

gjernes settes der vedkommende gjentatte ganger, og i tett samarbeid med noen som klart er deltaker i organisasjonen bidrar til organisasjonens kriminelle virksomhet. Det er her interaksjonens tydelige og vedvarende karakter som kan tilsi at vedkommende er deltaker i, og ikke støttespiller til terrororganisasjonen. Straffalternativet gir imidlertid liten øvrig veiledning hva gjelder hvilke handlinger som omfattes, hvor aktiv deltakelsen må være og hvor lite deltakelse som må til for å omfattes av strl. § 136 a.

Det sentrale etter strl. § 136 a er hvorvidt ektefellen har gitt et aktivt bidrag til organisasjonen eller dens aktiviteter. Ektefellens adferd – her å utføre alt arbeid i hjemmet – har i noen grad muliggjort ektemannens deltakelse i organisasjonens krigshandlinger. Typetilfellet ligger imidlertid langt fra straffebudets kjerne, herunder personer som over lengre tid har en klar tilknytning til organisasjonen, og er en del av dens kriminelle virksomhet. Ektefellens bidrag er, i motsetning til disse tilfeller, ikke direkte tilknyttet terrororganisasjonen og står i et perifert forhold til dens aktiviteter. Under tvil finner jeg likevel at tilfellet omfattes av ordlyden, gitt ordlydens vage og vidtfavnende karakter. En bør likevel bemerke at typetilfellet er helt i randsonen av ordlydens anvendelsesområde, og i slike grensetilfeller vil det kunne være delte oppfatninger.

For øvrig, skal en ved svært vidtfavnende begrep, som «deltar i [...] en terrororganisasjon», utvise forsiktighet ved å ilegge straff for tilfeller som er i ordlydens nedre sjikt, jf. Grunnloven § 96 og EMK art. 7.⁵⁷ Deltakeralternativet knytter straffeansvar til handlinger som ikke er klart definert eller forhåndsspesifisert. Hensynet til forutberegnelighet vil i liten grad være ivaretatt for personer utenfor straffebudets kjerne. Det strafferettslige legalitetsprinsipp forutsetter at straff er forankret i forhåndsgitte regler, hvor borgerne kan forutse hvilke grunnleggende forventninger samfunnet har til den enkelte om å opptre lovlydig.⁵⁸ Disse hensyn er i begrenset grad ivaretatt ovenfor ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger.

3.3 Konklusjon

Ordlyden «deltar i [...] en terrororganisasjon» er både vag og svært vidtfavnende, og det vil måtte gjøres vanskelige grensdragninger mellom deltakere og eksterne støttespillere. En

⁵⁷ Rt. 2005 s. 1628 avsn. 16, jf. Rt. 1958 s. 479.

⁵⁸ Gröning mfl. (2019) s. 62.

ektefelle som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger, ligger i denne nedre grensedragningen. Kravet til en klar, presis og tilgjengelig lovhjemmel taler således for forsiktighet ved anvendelse av strl. § 136 a på typetilfellet, jf. Grunnloven § 96 første ledd og EMK art. 7.

4 EN INNSKRENKENDE TOLKNING?

4.1 Innledning

I tråd med det strafferettslige legalitetsprinsipp skal rettsanvendelsen ta utgangspunkt i en objektiv forståelse av straffebudet, hvor ordlyden utgjør en absolutt grense. En objektiv analyse av ordlyden «deltar i [...] en terrororganisasjon» peker imidlertid ikke mot et entydig tolkningsresultat, og avhandlingens typetilfelle ligger helt i randsonen av straffebudets anvendelsesområde. Høyesterett har presisert at i slike tilfeller «må det også ved straffebestemmelser foretas en tolkning bygget på supplerende kilder».⁵⁹ Lovkravet i Grunnloven § 96 og EMK art. 7 forutsetter likevel at «bestemmelsens kjerne forblir den samme etter tolkningsprosessen slik hensynet til forutberegnelighet ivaretas».⁶⁰ Kapittel 4 skal derfor vurdere hvorvidt ektefellen – som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger – omfattes av strl. § 136 a i lys av det samlede rettsmaterial.

4.2 Reelle hensyn

4.2.1 Innledning

En søker gjerne den løsningen som gir best overensstemmelse til den indre sammenhengen i straffebudet, og det bredere system av strafferettslige prinsipper. Deltakeralternativet må derfor tolkes i lys av bestemmelsens kontekst og sammenheng. Underkapittel 4.2 skal i tråd med hensynene til kontekst, konsekvens og harmoni foreta noen konkrete systemorienterte vurderinger ved tolkningen av strl. § 136 a. Jeg skal særlig se til straffebudets bærende legitime formål, og det innbyrdes forholdet mellom de objektive gjerningsvilkår.

4.2.2 Slutninger «fra det mer til det mindre»

Den som «deltar i [...] en terrororganisasjon» mv. kan straffes når «organisasjonen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler». Sistnevnte oppstiller straffebudets inngangsvilkår. Terrororganisasjonen må ha demonstrert vilje til å realisere sitt formål ved å

⁵⁹ HR-2019-1234-A avsn. 24, se også HR-2019-2205-A avsn. 55.

⁶⁰ Ibid.

begå lovbrudd.⁶¹ Med formål siktes det til organisasjonens terrorformål – å utføre terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Lovgiver ønsker å kun ramme de organisasjoner som til enhver tid oppfyller vilkårene. Tilsvarende vil organisasjoner som tidligere oppfylte kriteriene ikke alltid kunne anses å være en terrororganisasjon – det må påvises et vedvarende terrorformål.⁶² I henhold til straffevilkåret kan en organisasjon ha tilsvarende ekstreme tankesett og politiske eller religiøse målsettinger som en terrororganisasjon, uten å falle inn under ordlyden.

I den forlengelse, vil den som «danner» eller «deltar i» en terrororganisasjon som – på handlingstidspunktet – ikke har «tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler» falle utenfor straffebudet, gitt gjerningspersonen tar avstand til organisasjonen innen vilkåret er oppfylt. På samme måte straffes ikke den som «yter økonomisk eller annen materiell støtte» til en organisasjon som ikke lenger oppfyller kriteriet. Inngangsvilkåret virker å bygge på den strafferettslige tradisjon, hvor en eksklusivt knytter straffeansvar til en konkret skadevoldende handling eller adferd med nærliggende farepotensial. En organisasjon som ikke har realisert sitt formål med ulovlige midler utgjør ikke en nærliggende fare, og bør således ikke straffeforfølges. Lovgiver har her foretatt en klar innskrenkning i straffebudets anvendelsesområde basert på alminnelige strafferettslige prinsipper.

Inngangsvilkåret, og de strafferettslige begrensninger ordlyden oppstiller, kan kaste lys over tolkningen av deltakeralternativet i relasjon til kvinner som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger. Lovgiver har valgt å ikke kriminalisere mer straffeverdige handlinger, blant annet den som grunnlegger, etablerer og rekrutterer medlemmer til det som senere blir en terrororganisasjon. Adferden utgjør en større og mer nærliggende fare for det rettsgodet straffebudet er ment å verne, enn kvinnen i avhandlingens typetilfelle. I henhold til et «fra det mer til det mindre»-synspunkt, vil det være ulogisk å straffeforfølge ektefellen. Straffalternativet «deltar i [...] en terrororganisasjon» bør på den bakgrunn tolkes innskrenkende, slik ektefellens adferd faller utenfor.

4.2.3 Kontekst og systemorienterte vurderinger

⁶¹ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 7.6 s. 41.

⁶² Ibid. Se også Husabø (2018) s. 246.

Utover deltakelse, straffes den som «danner», «rekrutterer medlemmer» eller «yter økonomisk eller annen materiell støtte» til en terrororganisasjon etter strl. § 136 a. Ordlyden «danner» sikter til den som tar initiativ til eller har en aktiv del i opprettelsen av en terrororganisasjon. «Rekrutterer» peker på den eller de som tilrettelegger til og/eller skaper vekst i organisasjonens medlemmer. Alternativet «yter økonomisk eller annen materiell støtte» henviser til bidrag i form av finansiell eller materiell støtte. Den som straffes i henhold til de nevnte straffalternativene, vil ikke omfattes av deltakeralternativet. Den som «deltar i» en terrororganisasjon kan imidlertid utøve aktiviteter av samme karakter som de nevnte straffalternativene – ved i tillegg til å delta, også «rekruttere medlemmer» eller yte «materiell støtte». Straffalternativene kan således i noen grad overlappe.

Lovgiver har ikke presisert hvorfor en har særskilt valgt å kriminalisere disse formene for bidrag. Markus Jerkø mener det skyldes at de øvrige gjerningsalternativene er «praktisk mulig for ikke-deltakere å yte», og er aktivitet det er hensiktsmessig å kriminalisere også i tilfeller der vedkommende ikke er tilknyttet organisasjonen.⁶³ En slik begrunnelse har gode grunner ved seg. Det vil være tilfeller hvor gjerningspersonen har dannet en terrororganisasjon uten selv å bli deltaker i denne, eller har ytt materiell støtte uten å ha øvrig tilknytning til organisasjonen. Slik vil eksterne støttespillere og personer uten øvrig tilknytning til organisasjonen, kunne straffeforfølges der gjerningspersonen har gjort seg skyldig i enkelthendelser i tråd med gjerningsalternativene. I den forlengelse, virker deltakeralternativet således å kriminalisere det klanderverdige ved å *over tid* støtte og delta i organisasjonens struktur. Det er her gjerningspersonens kontinuerlige bidrag til organisasjonen og dens aktiviteter straffalternativet særlig sikter til.

Straffalternativene «danner» og rekrutterer medlemmer» kriminaliserer på forhånd spesifisert adferd som er tydelig og presist avgrenset. Deltakeralternativet er rent språklig både mer vag og vidtfavnende. Begrepenes ulike karakter kan indikere at lovgiver ønsket at deltakeralternativet skulle være mer vidtfavnende, og i større grad operere som en sekkepost som omfatter mer vidtrekkende former for deltakelse. Ordlyden «økonomisk eller annen materiell støtte» er imidlertid – tilsvarende «deltar i» – svært vag og kan omfatte en rekke typetilfeller. Økonomisk støtte omfatter blant annet alle typer finansielle bidrag.⁶⁴ Materiell

⁶³ Jerkø (2021) s. 607.

⁶⁴ Husabø (2018) s. 258.

støtte peker på ethvert bidrag av fysisk art, herunder materielt utstyr som våpen, ammunisjon og liknende effekter. Ordlyden avgrenser, tilsvarende deltakeralternativet, mot ideologisk og moralsk støtte. Det er imidlertid uklart hvor omfattende og betydelig støtten må være. Herunder, må en lokal næringsdrivende kunne selge dagligdagse varer og tjenester til medlemmer av en terrororganisasjon uten å møte straffeansvar.

HR-2016-1422-A gir noen presiserende uttalelser ved tolkningen av straffalternativet «ytter økonomisk eller annen materiell støtte». Høyesterett ila her tiltalte C straff for et tilfelle av forsøk på å yte materiell støtte til ISIL, jf. strl. § 136 a. Tiltaltes bror, D, reiste til Syria i begynnelsen av februar 2013, for å tilslutte seg ISIL. Under reisen mistet D bagasjen, og ba C handle inn klær og utstyr som «til dels bærer preg av å være militære effekter, blant annet kamuflasjebukser og taktiske vester med magasinholdere».⁶⁵ Innholdet ble sendt i en eske til Syria. Høyesterett anså esken som «materiell støtte» til terrororganisasjonen». Ved vurderingen viste Høyesterett til tingrettens dom, hvor det heter at:

«Utrustning av ISIL-krigere med klær, herunder kamuflasjemønstrede klær og såkalte taktiske vester med våpenmagasinholdere og våpenrem som i vår sak, er som nevnt viktig for den enkelte ISIL-kriger, og sett i et større perspektiv for organisasjonen som sådan. Jo mer utstyr den enkelte kriger kan skaffe seg på egen hånd, desto mindre blir belastningen for organisasjonen med å skaffe, oppbevare og distribuere de mange typer utstyr deres aktiviteter krever. Slik kan flere ressurser brukes til kjernevirksomheten – for ISILs del å skape sitt kalifat ved hjelp av terrorvirksomhet. [...] Forsendelsen til D var ikke et tilfeldig sammenrask av klær, men et nøye innkjøpt utvalg etter Ds anvisning.»⁶⁶

Høyesterett virker her å legge avgjørende vekt på at støtten knyttet seg direkte til organisasjonens terrorvirksomhet og kamphandlinger. Dette utgangspunktet synes ytterligere forsterket ved at førstvoterende presiserer at «[t]att i betraktning typen utstyr som er sendt, er det ikke rom for å tillegge det vekt i formildende retning at utstyret skulle sendes til en nærstående».⁶⁷ Dommen synes på den bakgrunn å innskrenke ordlyden for de tilfeller som tilhører et vanlig familieliv, herunder virker førstvoterende å skille mellom relevante og irrelevante former for materiell støtte. Dommen vil også ha overføringsverdi ved tolkningen av

⁶⁵ HR-2016-1422-A avsn. 31.

⁶⁶ Ibid. avsn. 32.

⁶⁷ Ibid. avsn. 33.

deltakeralternativet i strl. § 136 a. Straffalternativene er ment å verne om de samme interesser, og bør således i tråd med systemorienterte betraktninger tolkes tilsvarende. Kontekst og systemorienterte betraktninger taler derfor for en innskrenkende tolkning av «deltar i», hvor en skiller mellom relevante og irrelevante former for deltakelse.

For øvrig, er de øvrige straffalternativer etter sin art og karakter typiske medvirknings-handlinger. Det følger av strl. § 136 a annet ledd at straffebudet ikke straffer medvirkning. Lovgiver presiserer i lovforarbeidene at straffebudet «reelt sett [er] en kriminalisering av en særskilt form for forberedelse og medvirkning til terrorhandling», og det «foreslås derfor ikke at medvirkning til overtredelse av bestemmelsen skal rammes». ⁶⁸ Den sentrale begrunnelse for å straffeforfølge medvirkningshandlinger er at lovgiver anser alle delhandlinger som leder til et terrorattentat å ha en «så klanderverdig kobling til krenkelsen av den rettslige interessen at de fortjener å straffes». ⁶⁹ Medvirkning til straffebudet vil i realiteten ramme medvirkning til medvirkning – en slik kriminalisering vil være uforholdsmessig vidtgående. Lovgiver ønsker ikke å trekke straffeansvaret så langt ut i periferien av de skadelige terrorhandlinger lovgivningen er ment å verne mot. ⁷⁰ Harmonihensyn taler for at deltakeralternativet, tilsvarende, er ment å ramme særskilte former for forberedelse og medvirkning til terrorhandlinger.

Det siktes her til den som fasiliteter, ved fysisk eller psykisk bistand, til terrorhandlinger eller terrorrelaterte handlinger uten å nødvendigvis nå opp til terskelen satt i strl. § 15. Deltakelsesalternativet vil i motsetning til strl. § 15 kunne omfatte bistand som liggere fjernere i tid og ikke knytter seg til en konkret terrorhandling. Ektefellen – som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger – er langt fra de handlinger en tradisjonelt karakteriserer som medvirkningshandlinger, og vil trolig ikke kriminaliseres ved andre lovbrudd. I den forlengelse, straffeforfølger en ikke ektefeller som utfører alt arbeid i hjemmet til den som har gjort seg skyldig i menneskehandel etter strl. § 257 eller deltakelse i en kriminell sammenslutning etter strl. § 199. Straffebuddene må, på lik linje med deltakelse i en terrororganisasjon, anses som svært alvorlige lovbrudd. Det vil imidlertid anses utenkelig å straffeforfølge vedkommendes ektefeller med støtte i medvirknings-betraktninger. Det vil etter en alminnelig forståelse av medvirkningsansvaret være fremmed å straffeforfølge noen for ektefellens lovbrudd.

⁶⁸ Prop. 131 L (2012-2013) spesialmerknad til § 147 d s. 87.

⁶⁹ Boucht (2020) s. 354.

⁷⁰ Husabø (2018) s. 259.

Kontekst og systemorienterte vurderinger taler på den bakgrunn, samlet for en innskrenkende tolkning av ordlyden «deltar i», hvor ektefellens arbeid i hjemmet faller utenfor straffalternativets anvendelsesområde.

4.2.4 Formålsbetraktninger

Et straffebud må tolkes og forstås i samsvar med de formål lovgiver søker å ivareta ved kriminaliseringen. Det er ikke adgang til å straffeforfølge adferd lovgiver ikke hadde til hensikt å kriminalisere – straffen må ha et legitimt formål.⁷¹ Slik vi så i kapittel 2, er strl. § 136 a begrunnet i to legitime formål: hindre ekstremistisk vold og terroranslag i Norge og imøtegå bevisproblematikken ved å knytte mistenkte til en konkret skadevoldende handling. Førstnevnte formål sikter til de negative konsekvenser et utenlandsopphold medfører ved eventuell retur til Norge, herunder «ideologiske skolering, kamperfaring og et utvidet kontaktnettverk av ekstreme islamister» som kan medføre «økt vilje og evne til å planlegge terroraksjoner».⁷² Det henvises her til «krigere» og til personer som reiser til utlandet for «å delta i kamphandlinger».⁷³ Det er ikke fremhevet i forarbeidene at strl. § 136 a har til hensikt å kriminalisere en ektefelle som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig krigere.

Kvinner som oppholder seg på et ISIL kontrollert område – og bor side om side med en deltaker i terrororganisasjonen – kan få ideologisk skolering og et utvidet kontaktnettverk av ekstreme islamister. Samhandlingen kan ytterligere lede til et forsterket ekstremistisk menneskesyn. Det er imidlertid ikke samhandlingen med terrororganisasjonens deltakere lovgiver har til formål å kriminalisere, men den potensielle faren for ekstremistisk vold. En nærliggende fare for ekstremistisk vold forutsetter at gjerningspersonen har deltatt i terrororganisasjonens kamphandlinger eller kamptreninger. I den forlengelse, er det en rekke ekstremistiske grupperinger innad i Norge som ikke omfattes av strl. § 136 a. Herunder, hadde kvinnen i LB-2021-95097 vært knyttet til, og assosiert seg med, Profetens Ummah før hun reiste til Syria. Profetens Ummah er en norsk gruppering av militante radikale islamister, som støtter en

⁷¹ Rt. 2006 s. 111 avsn. 25 og HR-2019-561-A avsn. 22. Se Rui (2022) s. 53 flg. og Gröning mfl. (2019) s. 128-132.

⁷² PSTs trusselvurdering 2013, gjentatt i Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 4.1.2 s. 12.

⁷³ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 4.1.3 s. 14.

puritansk og reformistisk tilnærming til Islam.⁷⁴ Deltakelsen i Profetens Ummah faller likevel utenfor strl. § 136 a, og straffebudets bærende legitime formål.

Strl. § 136 a skulle ytterligere imøtegå bevisproblematikken ved å knytte tiltalte til en konkret straffbar handling. Deltakeralternativet skulle særlig muliggjøre sanksjonering av bakmenn og ledere som ikke direkte deltar i organisasjonens krigshandlinger, men som er «viktige inspiratorer/deltakere og vil kunne utgjøre sentrale ledd i gruppen».⁷⁵ Ektefellen til en mannlig kriger, som utfører alt arbeid i deres felles hjem, kan ikke sammenlignes med de nevnte tilfeller. Ledere og bakmenn er sentrale skikkelser som gir viktige, om ikke nødvendige, bidrag til organisasjonens kriminelle virksomhet. Kvinnen kan trolig inspirere og støtte opp under ektemannen, men vil på et strukturelt og generelt plan ikke kunne utøve en tilsvarende rolle som åndelig veileder. For øvrig, er det få holdepunkter som tilsier at disse kvinnene har deltatt som aktive medlemmer eller stridende. Tilreisende kvinner skulle i første rekke innta rollen som kone og mor, og i ISILs propaganda utelukker man at kvinner skal ha en direkte militær rolle.⁷⁶ En kan imidlertid ikke utelukke at enkelte kvinner har hatt mer omfattende roller.

Ektefeller til deltakere i en terrororganisasjon – som utfører alt arbeid i hjemmet – kan besitte tilsvarende ekstremistisk tankegodt som en mannlig kriger, men utgjør ikke en tilsvarende nærliggende terrortrussel ved retur til Norge. Videre, foreligger det ingen øvrig holdepunkter som tilsier at lovgiver hadde til formål å kriminalisere ektefellen til en deltaker i en terrororganisasjon, hvor vedkommende ikke har øvrig tilknytning til organisasjonen og dens aktiviteter. Lovforarbeidene nevner ikke bidrag i form av arbeid i hjemmet, og straffebudet ble innført før kvinnelige fremmedkrigere var et faktum. Strl. § 136 a virker på den bakgrunn i liten grad, om i det hele, å dekke adferden til en ektefelle som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger. De hensyn som begrunnet straffebudet slår spesielt lite til i LB-2021-95097, hvor domfelte ønsket å returnere til Norge og angret sine handlinger. Formålsbetraktninger taler således for en innskrenkende tolkning av «deltar i [...] en terrororganisasjon», slik ektefellens adferd faller utenfor straffebudets anvendelsesområde.

4.2.5 Konklusjon

⁷⁴ LB-2021-95097 s. 21.

⁷⁵ PST høringssvar, gjentatt i HR-2018-1650-A avsn. 29.

⁷⁶ Lia (2019) s. 106 og 108.

Betraktninger «fra det mer til det mindre», kontekst og systemorienterte vurderinger, og straffebudets legitime formål taler samlet for en innskrenkende tolkning av ordlyden «deltar i [...] en terrororganisasjon», hvor ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger faller utenfor.

4.3 Lovforarbeider

Paragraf 136 a må tolkes og forstås i samsvar med lovgiverviljen, herunder den adferd lovgiver ønsker å lovregulere ved det gitte straffebud. Lovgiverviljen kommer til uttrykk i bestemmelsens ordlyd og lovforarbeider. Det fremgår av straffebudets forarbeider at en ønsker å kriminalisere «kvalifiserte former for deltakelse i terrororganisasjoner», og bestemmelsen er «myntet på den som på ulikt vis bidrar til å danne og opprettholde en terrororganisasjon, for eksempel ved å verve medlemmer, styre, eller yte materiell støtte». ⁷⁷ Ved «terrororganisasjon» menes en «organisasjon som enten har som hovedformål å begå terrorhandlinger eller hvor dette er en vesentlig del av gruppens virksomhet». ⁷⁸ Det pressers ytterligere at deltakeralternativet omfatter:

«Ulike former for bidrag til organisasjonen rammes. Deltakelse er meget vidtfavnende, og vil blant annet kunne ramme den som anskaffer våpen, datamateriell, kjemikalier eller annet utstyr til å begå en terrorhandling, men uten å være så knyttet til saken at vedkommende kan straffes for medvirkning til den aktuelle terrorhandlingen. Også det å oppfordre til terrorhandlinger og inspirere til aksjoner kan etter omstendighetene omfattes.» ⁷⁹

Justiskomiteen sluttet seg til departementets forslag om å kriminalisere «kvalifisert deltakelse i en terrororganisasjon ved ulike former for aktiv støtte». Komiteen påpeker at «rekruttering av medlemmer rammes, mens medlemskap faller utenfor». ⁸⁰ Lovgiver legger opp til en vid tolkning av deltakeralternativet, og gir en nokså diffus presisering av begrepets nedre grense. Det foreligger også et spenningsforhold mellom de ulike uttalelsene, idet eksemplene «anskaffer våpen, datamateriell, kjemikalier eller annet utstyr til å begå en terrorhandling» omfattes av straffalternativet «yte materiell støtte». Videre gis det ingen konkret veiledning på hvor grensen mellom lovlig og ulovlig deltakelse ligger, utover at deltakelsen må være av

⁷⁷ Prop. 131 L (2012-2013) pkt. 7.6 s. 41.

⁷⁸ Ibid. spesialmerknad til § 147 d s. 87.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Innst. 442 L (2012-2013) s. 8.

kvalifisert art. Begrepet kvalifisert art peker til deltakelse av ikke ubetydelig karakter, slik mer passive former for deltakelse faller utenfor. Hvorvidt deltakelsen er av kvalifisert art virker å bero på om gjerningspersonen bidrar til å opprettholde organisasjonen ved ulike former for aktiv støtte. Lovgiver presiserer også at deltakelsesalternativet blant annet omfatter den som styrer. En slik forståelse vil også være i tråd med lovgivers formål – å kunne straffeforfølge ledere og bakmenn.⁸¹

Eksemplene i forarbeidene kan gi veiledning ved tolkningen av «deltar i». Lovgiver viser til materiell støtte som har en klar korrelasjon til organisasjonens terrorhandlinger; typisk medvirkningshandlinger. Dette kan tilsi at det er deltakelse som har en tilknytning til og er sentral ved organisasjonens kriminelle virksomhet straffebudet ønsker å ramme. En slik forståelse er samsvar med de medvirkningsbetraktninger avhandlingen viser til i underkapittel 4.2.3. Enhver støtte vil, i varierende grad, lette organisasjonens belastninger slik flere ressurser kan rettes mot og benyttes i organisasjonens kjernevirksomhet – terroraktivitet. Kravet til kvalifisert deltakelse taler imidlertid for en innskrenkende tolkning av ordlyden «deltar i», hvor mer marginale handlinger faller utenfor. Kjernen i vurderingen er hvorvidt gjerningspersonen bidrar til opprettholdelsen av organisasjonen, og slik muliggjør at organisasjonen vedvarer sin terroraktivitet. Lovgiver virker å forutsette at adferden eller engasjementet gjerningspersonen utøver må kunne lede til en eventuell fremtidig terrorhandling. Herunder må det foreligge en potensiell fare, i tråd med strafferettens tradisjoner.

I motsetning til de øvrige eksempler vil ikke den som «oppfordrer til terrorhandlinger og inspirerer til aksjoner» umiddelbart omfattes av et medvirkningsansvar. Straffebudet skulle muliggjøre straffeforfølgning av «vagere roller for eksempel knyttet til generell 'åndelig veiledning', bakmenn som skjuler sine spor osv.».⁸² Den som psykisk støtter organisasjonen eller dens medlemmer vil ikke uten videre falle inn under ordlyden etter en alminnelig språklig forståelse. Som påpekt i underkapittel 3.2 den som uttrykker sympati eller passiv støtte til organisasjonens formål faller utenfor ordlyden. Lovgiver presiserer gjerne på den bakgrunn at slik adferd «etter omstendighetene» kan omfattes.

Lovgiver virker å begrense straffeansvaret til adferd som er langt ut i periferien av de skadelige

⁸¹ Se til underkapittel 2.3 og 3.3.3.

⁸² Gjentatt i HR-2018-1650-A avsn. 29.

terrorhandlinger straffelovgivningen er satt til å verne. Den som utfører alt arbeid i hjemmet til en som deltar i organisasjonens krigshandlinger vil i begrenset grad støtte opp under organisasjonen og dens kjernevirksomhet. Ektefellens arbeid i hjemmet vil være viktig for den enkelte kriger, men må i et større perspektiv anses å gi begrenset verdi for organisasjonen som sådan. Arbeidet kan lette noe av organisasjonens belastning ved å ivareta den mannlige krigers behov, men kan ikke anses som bidrag av kvalifisert art. Kvinnens bidrag skiller seg betydelig fra den gruppen straffebudet er myntet å ramme – ledere og bakmenn som styrer og fasiliterer til terrorhandlinger. Saken hadde gjerne vært en annen, der en hadde funnet det bevist at kvinnen hadde forberedt eller reparert materiell eller klær som ektemannen benyttet i krigshandlinger. Aktiviteten hadde da hatt en korrelasjon til organisasjonens aktiviteter, og ville vært et sentralt bidrag til mannens kamphandlinger. Lovgiverviljen taler dermed med tyngde for at adferden faller utenfor ordlyden.

4.4 Høyesterettspraksis

Høyesterett har ilagt straffeansvar i henhold til strl. § 136 a, og den tilsvarende strl. 1902 § 147 d, i to tilfeller. I HR-2016-1422-A ble straffen satt til fengsel i henholdsvis fire år og seks måneder, og fire år og tre måneder for to tiltalte. De domfelte dro til Syria høsten 2012, sverget troskap til ISIL våren 2013 og underla seg organisasjonens kommando. Det straffbare forholdet pågikk over 11 måneder. Deres oppgaver var «vesentlig av militær art, de bar våpen og må anses som fremmedkrigere».⁸³ De hadde imidlertid ikke deltatt direkte i krigshandlinger, og ble vurdert som vanlige menige. Saken for Høyesterett gjaldt hovedsakelig straffeutmålingen ved en allerede påvist overtredelse av strl. § 136 a. Dommen vil på den bakgrunn ha begrenset overføringsverdi og vekt ved tolkningen av straffalternativets anvendelsesområde.

Førstvoterende presiserer imidlertid hva Høyesterett anser som det bærende legitime formålet bak straffebudet. Høyesterett konkluderer, etter en gjennomgang av lovforarbeidene, at formålet bak straffebudet ikke bare er «å forebygge deltakelse og annen støtte til terrororganisasjoner i utlandet, men også å hindre ekstremistisk vold ved retur til Norge».⁸⁴ Det vektlegges at erfaring fra Syria «gjør dem potensielt farlige også når de kommer hjem» da de har «fått erfaring med bruk av skytevåpen og eksplosiver», og deltakelse i en terrororganisasjon

⁸³ HR-2016-1422-A avsn. 24.

⁸⁴ Ibid. avsn. 16.

«antas å virke forherdende og brutaliserende på den enkelte».⁸⁵ Førstvoterende legger avgjørende vekt på at de domfeltes roller var av vesentlig militær art. Dommen kan tas til inntekt for at det bærende legitime formålet bak strl. § 136 a er å forhindre terrorhandlinger og terrorattentat ved mulig retur til Norge. Bestemmelsen er myntet på den eller de som deltar i organisasjonens krigshandlinger. Høyesterett nevner imidlertid ikke strl. § 136 a andre legitime formål – hensynet til en forenklet bevissituasjon.

Forholdet skiller seg klart fra avhandlingens typetilfelle, og de bærende hensyn gjør seg ikke gjeldene overfor kvinnene som reiser ned til Syria i rollen som mor og kone. Kvinnene utøver ikke aktivitet av militær art og tar ikke del i brutale handlinger mot sivilbefolkningen. Oppholdet vil således i mindre grad virke forherdende og brutaliserende for kvinnene, og en må anta at kvinnene utgjør en begrenset potensiell terrorfare ved retur til Norge. En kan argumentere at kvinnene også kan få et forsterket ekstremistisk menneskesyn ved et lenger opphold på ISIL kontrollert område. Det sentrale er imidlertid om en blir mer tilbøyelig til å utføre terrorattentat. HR-2016-1422-A kan tas til inntekt for at de formål strl. § 136 a er ment å verne gjør seg gjeldene i begrenset grad på vårt kasus.

HR-2018-1650-A gjaldt anke over lovanvendelsen, saksbehandlingen og straffeutmålingen etter domfellelse for deltakelse i en terrororganisasjon etter strl. § 136 a. Høyesterett dømte A for å ha deltatt i, rekruttert til og gitt økonomisk og materiell støtte til ISIL. Domfelte A hadde vært talsmann for den sunnimuslimske gruppen Profetens Ummah i Norge. Profetens Ummah fulgte, i likhet med ISIL, den fundamentalistiske retningen salafi-jihadisme.⁸⁶ De straffbare forhold foregikk fra årsskifte 2013/2014 til desember 2015. A hadde i denne tidsperioden blant annet tilrettelagt og organisert reiser for personer som sluttet seg til eller forsøkte å slutte seg til ISIL i Syria. Tilretteleggingen bestod blant annet av rådgivning om reiserute, praktiske forhold og behov, samt kommunikasjon med ISIL-tilknyttet personell for å sikre at de reisende ble hentet og transportert over grensen fra Tyrkia til ISIL-kontrollert område i Syria.⁸⁷

Dommen reiste særlig spørsmål om forståelsen av uttrykket «deltar i». Høyesterett uttaler at straffebudet må tolkes i lys av det trusselbildet som forelå, herunder lovgivers ønske om «å

⁸⁵ Ibid. avsn. 24.

⁸⁶ Jerkø (2021) s. 592.

⁸⁷ HR-2018-1650-A avsn. 3.

hindre ekstremistisk vold ved retur til Norge».⁸⁸ Førstvoterende finner at ordlyden «deltar i» gir et signal om at det «må foreligge en viss aktivitet», og at et «medlemskap kan være passivt, mens deltakelse i hvert fall som det klare utgangspunktet skjer gjennom å gjøre noe aktivt».⁸⁹ En bør bemerke at retten virker å ta utgangspunkt i det snevrere begrepet «deltar i», og ikke «deltar i [...] en terrororganisasjon». Etter en vurdering av forarbeidsuttalelsene konkluderer Høyesterett videre at «deltar i»:

«[E]r et vidt begrep som er ment å omfatte mange ulike former for bidrag til organisasjonens virksomhet. Det er de aktive bidrag til opprettholdelsen av terrororganisasjonen som rammes. Slik jeg forstår ordlyden og forarbeidsuttalelsene, omfattes ikke den som bare passivt gir sin tilslutning til virksomheten i form av et «medlemskap». Videre ser jeg det slik at ikke ethvert aktivt bidrag til organisasjonen kan gi grunnlag for straff. Når både departementet og justiskomiteen uttaler at det bare er «kvalifisert» deltakelse som kan medføre straff etter dette alternativet, betyr det etter mitt syn at man må over en terskel. Helt bagatellmessige eller perifere bidrag rammes ikke. Ut fra forarbeidsuttalelsene ligger ikke denne terskelen særlig høyt.»⁹⁰

Tilsvarende lovforarbeidene, presiserer førstvoterende at gjerningspersonen må utøve en viss aktivitet, herunder et aktivt bidrag til organisasjonen.⁹¹ Førstvoterende avgrenser også mot aktivitet av helt bagatellmessig eller perifer karakter. Uttalelsen taler således for en innskrenkende tolkning av «deltar i». Høyesterett gir imidlertid ingen øvrig veiledning på hvor grensen mellom lovlig og ulovlig deltakelse ligger, utover at denne terskelen ikke ligger særlig høyt. Gitt saksforholdet, hvor A klart omfattes av ordlyden, er uttalelsene i mindre grad egnet til å klarlegge grensedragningen ved mindre omfattende adferd. Høyesteretts konkrete vurdering i avsnitt 47 flg. kan imidlertid gi noe veiledning. Oppsummeringsvis blir As rolle beskrevet som en «rådgiver, organisator, fasilitator, mellommann og portåpner» som har «drevet for å fremme ISILs interesser og bygging av den islamske stat».⁹² På den bakgrunn konkluderer Høyesterett:

«Etter en totalvurdering av disse forholdene finner jeg det ikke tvilsomt at A har utvist en

⁸⁸ Ibid. avsn. 33.

⁸⁹ Ibid. avsn. 41.

⁹⁰ Ibid. avsn. 46.

⁹¹ Se til underkapittel 3.4.

⁹² HR-2018-1650-A avsn. 53.

aktivitet som gjør at han må anses som deltaker i ISIL. Han har gitt avgjørende bidrag til at flere fremmedkrigere har kunnet sluttet seg til ISIL i Syria. På denne måten har han operert aktivt 'på innsiden' av organisasjonen og dermed opptrådt kvalifisert annerledes enn hvis han bare hadde støttet organisasjonen eller dens mål. Hans aktivitet overskrider klart den terskelen som følger av forarbeidenes uttalelser om at deltakelsen må være kvalifisert, slik at dette ikke er et grensetilfelle.»⁹³

Høyesterett virker å implisere at dersom gjerningspersonens bidrag overstiger en viss terskel vil adferden omfattes av deltakeralternativet i strl. § 136 a. Det sentrale er hvorvidt det totale omfanget av bidrag vedkommende har utøvd etter en konkret helhetsvurdering anses tilstrekkelig kvalifisert. Uttalelsen kan virke å være utslag av rettens mer pragmatiske tilnærming. Rent formelt vil en ikke bli deltaker i en organisasjon etter en totalvurdering.⁹⁴ Det vil foreligge et klart skille mellom deltakere og eksterne støttespillere. Uttalelsene er i et slik øyemed ikke uproblematiske. Dommen gjelder imidlertid et tilfelle som ligger i ordlydens kjerne, og argumentasjonen vil ha begrenset overføringsverdi ved tilfeller i ordlydens nedre grense.

As rolle var sentral i opprettholdelsen av ISIL, og domfeltes bidrag var avgjørende for ISILs vekst. As adferd er av en helt annen kaliber, i både kvalitativt og kvantitativt, enn ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger. Kvinnen kan ikke anses å operere aktivt på innsiden av organisasjonen, eller å ha opptrådt kvalifisert annerledes enn den som bare støtter organisasjonen og dens mål. Adferden kan på den bakgrunn ikke sies å ha overskredet den terskel Høyesterett har utpenslet i HR-2018-1650-A.

4.5 Konklusjon

Jeg tolker de formelle rettskilder slik at en ektefelle som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger ikke kan straffes for deltakelse i en terrororganisasjon etter strl. § 136 a. Kriminaliseringen er i randsonen av de tilfeller som faller inn under ordlyden etter en objektiv forståelse, og legalitetsprinsippet taler for varsomhet ved å anvende straffebudet i ordlydens nedre sjikt.⁹⁵ De beste grunner, de øvrige formelle rettskilder, taler ytterligere for en

⁹³ Ibid. avsn. 54.

⁹⁴ Jerkø (2021) s. 601.

⁹⁵ Rt. 2005 s. 1628 avsn. 16, jf. Rt. 1958 s. 479.

innskrenkende tolkning av ordlyden slik det aktuelle typetilfellet faller utenfor straffebudets anvendelsesområde. De strafferettslige reelle hensyn og kvalifikasjonskravet utpenslet i lovforarbeidene, peker med tyngde for en innskrenkende tolkning hvor en ikke straffeforfølger ektefellen i avhandlingens typetilfelle.

5 MATERIELL RETTSSTRID

5.1 Innledning

Analysen ovenfor fastsetter at en ektefelle som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger faller utenfor strl. § 136 a. En befinner seg imidlertid i straffebudets skjæringspunkt, og det kan foreligge delte meninger ved tolkningsresultatet. Jeg finner det derfor hensiktsmessig å foreta den videre vurderingen subsidiært.

Nasjonale og internasjonale menneskerettigheter oppstiller rammer for myndighetenes adgang til å gripe inn i vernede rettigheter, jf. Grunnloven § 92 og EMK art. 1. I den forlengelse, må ethvert inngrep i borgerens rett til «respekt for sitt privatliv og familieliv» være forholdsmessig, jf. Grunnloven § 102 og EMK art. 8. Kravet til forholdsmessighet ivaretas i norsk strafferett ved den alminnelige ulovfestede rettstridsreservasjonen.⁹⁶ Kapittel 5 skal således vurdere straffebudet i lys av de grenser som settes for lovlige familierelasjoner.

5.2 Rettsstridsvurderingens rettsgrunnlag

Grunnloven § 102 og EMK art. 8 fastsetter at et inngrep i borgernes privat- og familieliv må, i tillegg til å ha tilstrekkelig hjemmel i lov, være forholdsmessig. Inngrepet må anses som «nødvendig i et demokratisk samfunn», jf. EMK art. 8 nr. 2. Den europeiske menneskerettsdomstolen (heretter EMD), har i en rekke saker satt straffebud og bruk av straffebud til side, idet kriminaliseringen ble ansett som et uforholdsmessig inngrep i retten til privat- og familieliv.⁹⁷ EMD har her presisert at «the notion of necessity implies that the interference corresponds to a pressing social need and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued».⁹⁸ Kravet til forholdsmessighet forutsetter således at inngrepet er egnet til å ivareta et legitimt formål, ikke går lenger enn nødvendig og er proporsjonalt.⁹⁹ Vurderingen av egnethet, nødvendighet og proporsjonalitet vil i stor grad knytte seg til en vurdering av inngrepets formål.¹⁰⁰

⁹⁶ Rui (2020) s. 324.

⁹⁷ E.B. mot Frankrike [GC] no. 43546/02 (2008) para. 63 flg., Dudgeon mot The United Kingdom [J] no. 7525/76 (1981) para. 63, Lacatus mot Sveits [J] no. 14065/15 (2021).

⁹⁸ Olsson mot Sverige [P] no. 10465/83 (1988) para. 67.

⁹⁹ Rt. 2014 s. 1105 avsn. 28, HR-2018-104-A avsn. 23 og HR-2018-699 avsn. 32.

¹⁰⁰ Rui (2022) s. 56.

Kravet til forholdsmessighet ivaretas, som påpekt, ved den alminnelige ulovfestede rettsstridsreservasjonen.¹⁰¹ Rettsstridsreservasjonen er et tolkningsprinsipp som oppstiller en plikt til i enkelte tilfeller å tolke straffebudet innskrenkende. Syntetiske gjerningsbeskrivelser, som strl. § 136 a, har ofte lav grad av nyansering slik den også vil dekke handlinger som lovgiver ikke har hatt til hensikt å ramme.¹⁰² Det vil være tilfeller hvor handlingen rammes av lovens straffalternativer, men en likevel ikke etter sosial-etisk hensyn ønsker å møte adferden med straff.¹⁰³ Den alminnelige rettsstridsreservasjonen taler i slike tilfeller for en innskrenkende tolkning, hvor en «justerer straffebestemmelsens yttergrenser slik at den aktuelle handlingen faller utenfor regelen, selv om den omfattes av ordlyden».¹⁰⁴ Materiell rettsstrid fastsettes ved å foreta en bred rimelighetsvurdering, hvor en særlig ser til straffesanksjonens hensiktsmessighet i lys av adferdens rettsstridige karakter.¹⁰⁵

Den ulovfestede rettsstridsreservasjonen og forholdsmessighetsprinsippet i Grunnloven § 102 og EMK art. 8 opererer med noe ulik terminologi, men vurderingen vil i stor grad være sammenfallende. Forholdsmessighetsvurderingen vil i stor grad fange opp de momentene som følger av en bred rimelighetsvurdering. Komponentene i forholdsmessighetsvurderingen gir videre mer presise vurderingsmomenter. Kapittelet tar i det videre derfor utgangspunkt i de momenter som fremgår av en forholdsmessighetsvurdering. Det sentrale er hvorvidt kriminaliseringen av ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig krigs, ivaretar et legitimt formål, ikke går lenger enn nødvendig, og er proporsjonalt.

Det kan bemerkes at jo mindre kravet til forholdsmessighet er ivaretatt ved utformingen av straffebudet, desto større behov vil det være for en forholdsmessighetsvurdering ved ileggelse av straff.¹⁰⁶ I den forlengelse, kan en stille spørsmålstegn ved strl. § 136 a forholdsmessighet generelt. Straffebudet gir uttrykk for en ikke uproblematisk utvidelse av det strafferettslig ansvar, hvor en befinner seg langt fra det vernede retts gode – terrorhandlinger. Straffebudet kriminaliserer handlinger som ligger i randsonen av, og til dels utenfor, den adferd som omfattes

¹⁰¹ Rui (2020) s. 324.

¹⁰² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 1.4 s. 25.

¹⁰³ NOU 1983: 57 s. 122, Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 22.

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 9.1 s. 106.

¹⁰⁵ Rt. 2012 s. 686 avsn. 59 og 62 flg.

¹⁰⁶ Ibid. og Rui (2020) s. 324.

av medvirkningsansvaret i strl. § 15.¹⁰⁷ Den stadig utvidende kriminaliseringen utfordrer de hensyn som begrunner uskyldpresumsjonen, og står i et kontrastforhold til Høyesteretts skjerpede krav til legalitet ved ileggelse av straff de senere årene.¹⁰⁸ Av plasshensyn vil avhandlingen ikke vurdere problemstillingen nærmere.

5.3 Kriminaliseringen må ivareta et legitimt formål

Ved vurderingen av inngrepets legitime formål, må en ta utgangspunkt i de formål statens myndigheter har ansett som legitime.¹⁰⁹ Strl. § 136 a har to bærende legitime formål. For det første skal straffebudet forebygge mot deltakelse i terrororganisasjonen, for å hindre voldelig ekstremisme og terrorhandlinger ved mulig retur til Norge. For det andre skal straffebudet ivareta hensynet til en forenklet bevissituasjon.¹¹⁰ Straffebudets bærende formål må anses klart legitimt. I underkapittel 4.2.4 gjør avhandlingen det klart at straffebudets legitime formål gjør seg i liten grad, om i det hele, gjeldene overfor ektefellen som utfører alt arbeidet i hjemmet til en mannlig kriger. Ektefellen utgjør en marginal potensiell trussel for Norge og vestlige interesser. Kvinnene vil trolig ikke returnere til Norge – etter å ha utført alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger – med en økt vilje eller evne til å planlegge eller gjennomføre terroraksjoner.

Tilsvarende, vil hensynet til en forenklet bevissituasjon i saker mot personer som er antatt å delta i en terrororganisasjon, gjør seg i begrenset grad gjeldene ovenfor ektefellen. En kan ikke utelukke at også kvinnene har deltatt i krigshandlinger. Det er tilfeller hvor kvinner, på tross av påbudet om kjønnssegregering, fikk rolle i ISILs politistyrker overfor andre kvinner.¹¹¹ En vet også at utenfor ISIL-kontrollerte områder har kvinner deltatt i ISIL-styrte celler som har planlagt voldsaksjoner. Kvinnene har imidlertid, som hovedregel, ikke deltatt i organisasjonens krigshandlinger – per den informasjon vi har tilgjengelig i dag.¹¹² I den forlengelse er det ingen holdepunkter som tilsier at ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet har deltatt i organisasjonens kamphandlinger. De legitime formål som begrunner straffebudet slår således i liten grad til ovenfor avhandlingens typetilfelle.

¹⁰⁷ Se til underkapittel 3.2 og 2.2.

¹⁰⁸ Se bl.a. Rt. 2014 s. 238 avsn. 15.

¹⁰⁹ Lacatus mot Sveits [J] no. 14065/15 (2021), Rui (2021) s. 191-192.

¹¹⁰ Se til underkapittel 2.3.

¹¹¹ Lia (2019) s. 107.

¹¹² Ibid. s. 108.

5.4 Kriminaliseringen må være egnet

Kriminaliseringen må videre være egnet til å oppnå det legitime formål – eller om en vil – være nødvendig. Intensjonen bak strl. § 136 a virker å ha vært eksplisitt pre-aktiv, idet straffebudet er ment å forhindre at personer reiser til utlandet for å delta i en terrororganisasjon. Lovgiver har ønsket å avverge den radikaliseringsprosessen et opphold i utlandet som fremmedkriger medfører. En pre-aktiv strafferett er problematisk i et rettsstatsperspektiv. Kriminaliseringen muliggjør etterforskning og straffesanksjoner overfor adferd som i seg selv ikke anses straffeverdig, og rettes mot borgerne på et forstadium av en mulig skadelig forbrytelse. I en rettsstatlig strafferett er «individet et autonomt og ansvarlig subjekt som innrømmes muligheten til å korrigere egen moral før skade er forårsaket».¹¹³ En pre-aktiv strafferett bryter med dette utgangspunktet, og anser individet som en risikokilde samfunnet må verne seg mot. Straffens formål endres dermed fra å skulle «optimalisere borgernes frihetssfærer, til å skulle optimalisere et vern for rettsgoder».¹¹⁴

Pre-aktiv strafferett bygger hovedsakelig på allmennpreventive hensyn. I proposisjonen til ny straffelov understreker lovgiver at «straffens formål er å styre adferd i fremtiden».¹¹⁵ Det vil være klare betenkeligheter ved å forme strafferetten primært fra hva lovgiver (antar) vil gi en optimal allmennpreventiv effekt, uten øye for skadefølgeprinsippet.¹¹⁶ Allmennprevensjon står i en motsetning til individualprevensjon, som retter seg direkte mot den straffedømte. Straff skal herunder få den dømte til å avstå fra å begå kriminalitet på nytt ved å avskrekke eller rehabilitere.¹¹⁷ Det kan herunder stilles spørsmålstegn både ved lovgivningens allmennpreventive og individualpreventive effekt. Herunder påpeker lovgiver at «hensynet til rettferdighet og humanitet taler mot å påføre mennesker et onde uten at der har noe nytteverdi for samfunnet».¹¹⁸ ISIL er i stor grad avvirket, og de siste årene har en sett en nedgang i antall fremmedkrigere som har reist ut, og en økning i antall som ønsker å returnere til Norge.¹¹⁹ Straffebudets allmennpreventive funksjon kan dermed sies å ha begrenset betydning.

På den andre siden er det viktig at en ikke begrenser straffebudets anvendelsesområde til

¹¹³ Holter (2021) s. 410.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 6.2 s. 77.

¹¹⁶ Grøning mfl. (2019) s. 51.

¹¹⁷ Ibid. s. 291.

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 6.2 s. 77.

¹¹⁹ PST (2017) pkt. «Syriaferere».

deltakelse i ISIL. En bredere innfallsvinkel er nødvendig ved tolkningen av straffebudet og dets bærende legitime formål. Terrorlovgivningen, og strl. § 136 a, er gitt en generell utforming og vil kunne anvendes overfor personer som deltar i andre konflikter enn dem som har pågått i Midtøsten.¹²⁰ Eventuell domfellelse kan få overføringsverdi på lignende tilfeller i fremtiden, men da i andre konflikter. Straffebudet ble skrevet med konflikten i Midtøsten i tankene, men Skandinavia har også hatt borgere som har deltatt i andre konflikter. For eksempel har flere reist til Ukraina for å støtte høyreekstremistiske grupper.¹²¹ En ser likevel ikke samme tilflytting av kvinner til disse områdene. Fordelen med en generell kriminalisering av deltakelse er at det sender et klart signal om at all slik deltakelse er forbudt.¹²² Det er imidlertid mindre opplagt hvorvidt den ønskede allmennpreventive effekten oppnås ved en slik straffemodell, spesielt i dette typetilfellet.

I den forlengelse, er det tvilsomt om fengselsstraff vil forhindre den eventuelle terrorfare ektefellene representerer for det norske samfunn. Straffebudet bygger på forutsetningen om at et utenlandsopphold i en terrororganisasjon er forherdende og brutaliserende på den enkelte, og en derfor kommer tilbake med et økt ønske om å begå terror.¹²³ Oppholdet kan sies å skape en større distanse mellom vedkommende og samfunnet. Den potensielle terrorfaren denne gruppen representerer bør derfor dempes ved å re-integrere vedkommende tilbake i samfunnet. Fengselsstraff kan imidlertid ha motsatt virkning. Dersom staten straffeforfølger en gruppe som allerede føler seg marginalisert, i henhold til det denne avhandlingen finner et usikkert rettsgrunnlag, kan en skyve gruppen ytterligere fra samfunnet og bidra til å eskalere kvinnenens og andres ekstreme tankegods. Slike rettslige tiltak er identifisert som kontraproduktive, og egnet til å fremme voldelig ekstremisme.¹²⁴ En straff i henhold til strl. § 136 a kan på den bakgrunn forsterke en allerede påbegynt radikaliseringsprosess.

Ved egnethetsvurderingen vil det være relevant om det foreligger mindre inngripende tiltak. Det er vanskelig å se at staten benytter mindre inngripende tiltak enn straff i det gitte tilfellet. Kriminaliseringen virker på den bakgrunn å være lite, om i det hele, egnet til å oppnå de legitime formål strl. § 136 a skal ivareta.

¹²⁰ Andersson m.fl. (2018) s. 13.

¹²¹ Ibid.

¹²² Høgestøl (2018) s. 59.

¹²³ HR-2016-1422-A avsn. 16.

¹²⁴ PST (2020) pkt. «Enkelte faktorer kan gi rask endring i trusselbilde», Krähenmann (2020) s. 252.

5.5 Kriminaliseringen må være proporsjonal

Proporsjonalitetsprinsippet legger opp til en vurdering av de motstående hensyn, hvor intensiteten i kontrollen vil variere med inngrepets styrke.¹²⁵ Herunder må en vurdere hensynet til individets frihet opp mot statens legitime behov til å straffe.¹²⁶ Staten har et legitimt behov å beskytte samfunnet mot terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Terror er en særegen sikkerhetsrisiko som har potensiale til å medføre masseødeleggelse og tap av liv. Straffebudet er ment å verne et særlig legitimt formål. Slik underkapittel 5.3 understreker, slår imidlertid dette formålet ikke, eller i liten grad, til ved det aktuelle kasuset. Ytterligere, vil straffebudets allmennpreventive funksjon ha begrenset betydning. Staten har derfor et begrenset legitimt behov for å straffe i det gitte tilfellet.

På den andre siden kan det virke støtende på den allmenne rettsfølelse om staten ikke reagerer, og møter adferden til kvinnene med straffesanksjoner. Straff kan imidlertid ikke begrunnes i moral alene. Ved utarbeidelsen av straffeloven oppstilte lovgiver tre grunnkriterium for kriminalisering: skadefølgeprinsippet, subsidiaritetsprinsippet og hensiktsmessighetsprinsippet.¹²⁷ Skadefølge-prinsippet forutsetter at «handlingene som ikke kan medføre skade som hovedregel heller ikke bør kriminaliseres». Ytterligere bør straff «normalt ikke brukes alene for å verne moralske normer».¹²⁸ Det andre hensynet lovgiver har fremhevet, er at straff kun er berettiget i de tilfeller trusselen om andre sanksjoner ikke er tilstrekkelig til å sørge for at lovbestemmelsen blir etterlevd.¹²⁹ Straff må herunder være hensiktsmessig. I dette ligger et krav om at nyttevirkningene ved kriminaliseringen er klart større enn skadevirkningene.¹³⁰ Lovgiver understreker at straff kun er berettiget der alle grunnkriteriene foreligger. Kriminaliseringens grunnkriterier samsvarer langt på vei med forholdsmessighetsprinsippet i Grunnloven § 102 og EMK art. 8, men det foreligger noen innholdsmessige ulikheter. Grunnkriteriene nyter for øvrig ikke konstitusjonelt vern.

Det er klart staten har et legitimt behov for å kunne straffeforfølge enhver som deltar i en terrororganisasjon, også der bidraget knytter seg til familiemedlemmer. En bør likevel

¹²⁵ Olsson mot Sverige [P] no. 10465/83 (1988) para. 67.

¹²⁶ Aall (2018) s. 151.

¹²⁷ Rui (2020) s. 323.

¹²⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 1.3 s. 20.

¹²⁹ Ibid. pkt. 7.4 s. 87.

¹³⁰ Ibid. pkt. 7.5.3.3 s. 93.

differensiere mellom støtte til terrororganisasjonen, og støtte som hører et vanlig familieliv til.¹³¹ Å utføre alt arbeid i hjemmet – lage mat, vaske klær og ta vare på felles barn – er adferd som hører til ethvert alminnelig familieliv. Adferden må anses som en basal familieplikt.¹³² Kriminaliseringen er således i kjernen av ektefellens rett til «respekt for sitt privatliv og familieliv» etter Grunnloven § 102 og EMK art. 8. En eventuell straff vil i realiteten forby enhver ektefelle å bo og leve sammen med sin ektemann, der vedkommende deltar i en terrororganisasjon. Straffebudet ville etter en slik forståelse gjøre familielivet til en deltaker i en terrororganisasjon straffbart. En slik kriminalisering vil være uforholdsmessig vidtrekkende. Situasjonen hadde gjerne vært en annen dersom ektefellen reparerte utstyr og klær som ble benyttet i krigshandlinger.

For det andre, vil ektefellens adferd – ved å utføre alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger – i begrenset grad medføre skade eller fare for skade på det vernede retts gode. En grunnleggende konsekvens av skadefølgeprinsippet er at handlinger som ikke medfører skade eller fare for skade, ikke bør være straffbar.¹³³ Handlingens straffeverdighet er med andre ord «grunnlagt i dens skadepotensial».¹³⁴ En generell kriminalisering av deltakelse i en terrororganisasjon, som også omfatter deltakere som ikke har vært involvert i gruppens kriminelle virksomhet, er et unntak fra dette utgangspunktet. Lovgiver fant likevel at hensynet til den potensielle fare for å skade terrororganisasjoner, og deltakelse i slike, representerte måtte tillegges avgjørende vekt. Det vil etter skadefølgeprinsippet ikke være tilstrekkelig at terrororganisasjonen som sådan representerer en fare for skade – den enkelte deltaker må også være egnet til å medføre skade eller fare for skade. Ved innføringen av strl. § 199 deltakelse i en forbudt kriminell sammenslutning, ga Straffelovrådet noen generelle bemerkninger ved skadepotensialet av deltakelse:

«Rådets innfallsvinkel er at gjerningspersonen ved sin deltakelse og ved rekruttering i visse tilfeller støtter opp om gruppens fryktkapital og farepotensial i samfunnet. Dette vil igjen kunne styrke medlemmenes kapasitet til og forsett om å begå straffbare handlinger, og dermed bidra til å skape en fare for skade. Skaden vil fortsatt være lengre ut i årsakskjeden, men selve denne støtten kan karakteriseres som klanderverdig og straffeverdige når den forsterker faren for skade på offentlige og private interesser. [...] Uansett hvilket reelt skadepotensial den enkelte gruppe

¹³¹ Husabø (2018) s. 262.

¹³² Ibid.

¹³³ NOU 2020:4 pkt. 11.4.2 s. 59.

¹³⁴ Ibid.

har, kan en organisasjon i seg selv være *egnet* til å skape frykt eller usikkerhet til å opprettholde eller forsterke denne fryktpkapitalen.»¹³⁵

Straffelovrådet argumenterer at deltakerne i en terrororganisasjon vil bidra til å støtte en organisasjons motivasjon og kapasitet, og dermed forsterke organisasjonens fryktpkapital. Enhver deltaker er derfor egnet til å medføre fare for skade. Disse synspunkter er imidlertid mer treffende overfor ektemennene som deltar i terrororganisasjonen, og ikke ektefellene som utfører alt arbeid i hjemmet. Kvinnen vil i begrenset grad, om i det hele, støtte gruppens fryktpkapital og farepotensiale ved å stille huset til en mannlig kriger. Bidraget kvinnen utfører kan støtte motivasjonen og kapasiteten til den enkelte kriger, men står i et særlig perifert forhold til organisasjonen som sådan. Kvinnen vil ved dette ikke, i seg selv, utgjøre en fare for skade på det vernede retts gode. De hensyn som begrunner skadefølgeprinsippet taler med tyngde for at inngrepet er uproporsjonalt.

Avslutningsvis, forutsetter strafferetten at gjerningspersonen har gjort seg skyldig i en straffbar *handling* eller *unnlatelse*. Strafferetten retter seg utelukkende mot handlinger, og ikke mot tilstander.¹³⁶ En kriminalisering av avhandlingens typetilfelle er i realiteten å straffeforfølge en *tilstand*, og ikke en skadegjørende handling. Kvinnens bidrag, arbeid i hjemmet, er konstant. Selv om vedkommende vurderes ut ifra ordlyden i straffebudet, er det unektelig slik at hennes straffbare adferd avhenger av ektemennenes adferd. I LB-2021-95097 fant lagmannsretten det avgjørende at domfelte ved sitt bidrag muliggjorde ektemennenes deltakelse i krigshandlinger.¹³⁷ Det er med andre ord ikke kvinnens relasjon til organisasjonen, men ektemannens deltakelse i terrororganisasjonens krigshandlinger det rettes klander til. I den forlengelse, er det uklart om retten hadde funnet kvinnens handlinger like straffeverdige dersom hun var gift med en deltaker som var lege eller lærer.

Kriminaliseringen kan ytterligere anses betenkelig i lys av de hensyn som begrunner uskyldspresumsjonen. Uskyldspresumsjonen er nedfelt i Grunnloven § 96 annet ledd og EMK art. 6 nr. 2, og gir uttrykk for et grunnleggende rettsstatlig vern. Grunnlovsbestemmelsen fastsetter at enhver «har rett til å bli ansett som uskyldig inntil skyld er bevist etter loven».

¹³⁵ Ibid. s. 60.

¹³⁶ Gröning mfl. (2019) s. 110.

¹³⁷ LB-2021-95097 s. 31.

Uskyldspresumsjonen forutsetter at skyld vurderes individuelt.¹³⁸ Med andre ord kan A ikke holdes ansvarlig for Bs handlinger. Inngrepets styrke tilsier at statens behov for å straffe må være grunnlagt i særlig tungtveiende hensyn. Slike vektige hensyn virker ikke å foreligge i det gitte typetilfellet. Kriminaliseringen må således anses uproportjonal.

5.6 Konklusjon

Forholdsmessighetsvurderinger viser at de legitime formål som begrunner strl. § 136 a slår i liten grad til, og videre at kriminaliseringen er lite – om i det hele – egnet til å oppnå de legitime formål. Ytterligere, anses et inngrep i tråd med kriminaliseringen å være uproportjonalt. Kriminaliseringen knytter seg til basal adferd som hører ethvert alminnelig familieliv til, og en eventuell straff vil i realiteten medføre et forbud mot å bo og leve sammen med enhver som deltar i en terrororganisasjon. Hensynet til individets frihet tillegges derfor avgjørende vekt. Skadefølgeprinsippet og uskyldspresumsjonen trekker i samme retning. En kriminalisering av ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger anses på den bakgrunn å være uforholdsmessig, jf. Grunnloven § 102 og EMK art. 8. Den alminnelige rettsstridsreservasjonen taler i slike tilfeller for en innskrenkende tolkning av ordlyden, hvor en justerer straffebestemmelsens yttergrenser slik at ektefellens adferd faller utenfor strl. § 136 a.¹³⁹

¹³⁸ Husabø (2018) s. 28.

¹³⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 9.1 s. 106.

6 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

6.1 Sammenfatning

Hovedformålet med avhandlingen har vært å undersøke hvorvidt en ektefelles arbeid i hjemmet til en mannlig kriger kan, og bør, anses som deltakelse i en terrororganisasjon etter strl. § 136 a. En analyse av straffebudet de lege lata, viser at kasuset er i yttergrensen av de tilfeller som omfattes av ordlyden «deltar i [...] en terrororganisasjon» etter en objektiv språkforståelse. En tolkning av de øvrige formelle rettskilder og den ulovfestede rettsstridsreservasjonen taler samlet for en innskrenkende tolkning av straffebudet; hvor en justerer straffebestemmelsens yttergrense slik at den aktuelle handlingen faller utenfor regelen, selv om den omfattes av ordlyden.¹⁴⁰ Det samlede rettskildebilde tilsier dermed at ektefellen *ikke* kan anses som en deltaker i en terrororganisasjon etter strl. § 136 a.

6.2 Dom LB-2021-95097

Kvinnen i LB-2021-95097 ble imidlertid dømt for overtredelse av strl. § 136 a til fengsel i 2 år og 6 måneder. Dommen ble avsagt med dissens 5-2. Spørsmålet for retten var, tilsvarende avhandlingen, hvorvidt ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger deltar i en terrororganisasjon. Retten fant det bevist at domfelte ikke utførte annet arbeid eller aktiviteter enn «vanlig husarbeid». Etter at hun fikk barn, passet hun også på dem.¹⁴¹ Retten bemerker videre at i all den dialog og kommunikasjon som er fremlagt fra tiltaleperioden, er det ikke noe eksempler på at A «uttrykker direkte støtte til ISIL, Nusrafronten eller til de terrorhandlinger de utførte».¹⁴² Domfelte kan på den bakgrunn *kun* knyttes til terrororganisasjonene gjennom ektemennenes deltakelse i organisasjonens krigshandlinger.

As forsvarer fremførte to hovedgrunnlag for at domfelte skulle frifinnes. For det første skulle A frifinnes da hennes arbeid og rolle ikke oppfylte kravene til å være «deltaker [...] i en terrororganisasjon», jf. strl. § 136 a. For det andre var A strafferfri da hun var offer for

¹⁴⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 9.1 s. 106.

¹⁴¹ LB-2021-95097 s. 10.

¹⁴² Ibid. s. 11.

menneskehandel, jf. strl. § 257.¹⁴³ Sistnevnte grunnlag er aktuell for avhandlingens problemstilling.

I den rettslige analyse legger lagmannsretten til grunn at straffebudet er ment å bøte på de problemer fremmedkrigere som reiser til Syria utgjør.¹⁴⁴ Det presiseres videre at lovgiver ikke hadde til hensikt å ramme ektefellen som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger.¹⁴⁵ Retten uttaler imidlertid at det ikke er utelukket at husarbeid etter omstendighetene likevel kan omfattes. Retten «finner det naturlig at fokuset i forarbeidene er rettet mot de mest vanlige formene for deltakelse» og at «på tidspunktet for vedtakelsen av straffeloven § 136 a var det ikke stor bevissthet om at også kvinner hadde reist eller ville reise til Syria».¹⁴⁶ Å benytte straffebudet utenfor de formål lovgiver har angitt, og da tolke ordlyden utvidende, er ansett problematisk.¹⁴⁷ Ytterligere er domstolen ikke særlig grundig hva gjelder betydningen av straffebudets formål i den konkrete sak – en vurdering av hvorvidt domfelte utgjør en reell og potensiell terrorfare ved retur til Norge.

Det mest påfallende er likevel at domstolene ikke foretar en selvstendig vurdering av Grunnloven § 102 og EMK art. 8. Det bemerkes at «hvis man på generell basis skulle kriminalisere aktiviteter som husarbeid og barnepass dersom det skjer i et område styrt av en terrororganisasjon, ville man i praksis kunne nærme seg et regulært oppholdsforbud. Det ville i så fall aktualisere en vurdering av forholdet til Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8».¹⁴⁸ Lagmannsretten finner imidlertid at saken ikke aktualiserer en slik nærmere vurdering, da Husabø allerede har presisert at «hjelp og støtte som hører eit vanleg familieliv til» ikke naturlig bør regnes som materiell støtte til selve terrororganisasjonen.¹⁴⁹ Uttalelsen gjelder tilsvarende ved deltakeralternativet. Etter en vurdering av – det retten finner – de relevante rettskilder, sammenfattes rettstilstanden dermed slik:

«Etter den ovenstående gjennomgang legger lagmannsretten til grunn at en rolle som ektefelle til en deltaker i en terrororganisasjon – der ektefellen utfører alminnelig husarbeid og pass av barn – normalt ikke vil medføre at ektefellen selv blir deltaker av terrororganisasjonen. Dette

¹⁴³ Ibid. s. 22.

¹⁴⁴ Ibid. s. 25.

¹⁴⁵ Ibid. s. 24 flg.

¹⁴⁶ Ibid. s. 26-27.

¹⁴⁷ Rt. 2000 s. 1846 s. 1850.

¹⁴⁸ LB-2021-95097 s. 27.

¹⁴⁹ Ibid.

gjelder også selv om man er gift og bor sammen med en deltaker som aktivt tar del i organisasjonens terrorvirksomhet. [...] Det kan imidlertid ikke legges til grunn at et bidrag som består i husarbeid og barnepass aldri vil kunne oppfylle deltakerbegrepet i straffeloven § 136 a. Hvert tilfelle må vurderes konkret, både i relasjon til egenskaper og strukturer av den aktuelle terrororganisasjonen og i relasjon til omstendighetene omkring personens bidrag.»¹⁵⁰

Lagmannsrettens mindretall, på to dommere, viser til de rettslige vurderinger, og legger til grunn at en rolle som ektefelle ikke omfattes av deltakeralternativet. På dette grunnlag skal A dermed frifinnes.¹⁵¹ Lagmannsrettens flertall, på to dommere og tre meddommere, mente imidlertid at A kunne straffes etter strl. § 136 a. Flertallet uttaler at «[n]år det skal bygges en islamsk stat basert på en puritansk og bokstavelig tolkning av Koranen, er det også av betydning at alle bidrag til samfunnsbyggingen fylles, også rollene som kone og mor».¹⁵² På bakgrunn av terrororganisasjonens oppbygning ble A ved å reise til «til et område i Syria kontrollert av terrororganisasjonen – for å bo sammen med og støtte en fremmedkriger og det samfunnet de tilhørte – også selv en deltaker i en terrororganisasjon».¹⁵³

Lagmannsrettens flertall virker å skille mellom deltakelse i terrororganisasjoner som har «eget territorium med et eget statsapparat, og som rekrutterer folk utenfor området til å flytte til det kontrollerte området, utstyre dem med bolig og gir dem lønn», og løsøre organiserte terrororganisasjoner i Norge.¹⁵⁴ For sistnevnte finner retten det *klart* at en ikke kan gjøres ansvarlig «ektefellens forbryterske aktiviteter».¹⁵⁵ Rettens flertall virker å legge avgjørende vekt på domfeltes ønske om å flytte til Syria for å gjøre hijra (å flytte fra de vantro til de troende), og utøve en streng konservativ og bokstavtro tolkning av Koranen.¹⁵⁶ Ytterligere, hennes ønske om å støtte ektemannen i sine krigshandlinger, en kamp hun anså sin egen. Flertallet konkluderte at å reise til og oppholde seg i Syria på slike premisser klart omfattes av deltakeralternativet, og er «noe helt annet og mer enn bare å være til stede som ektefelle».¹⁵⁷

Lagmannsrettens tolkning reiser noen rent prinsipielle problemer. Flertallet virker å legge

¹⁵⁰ Ibid. s. 27-28.

¹⁵¹ Ibid. s. 31.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ibid. s. 28.

¹⁵⁵ Ibid. s. 26 og 28.

¹⁵⁶ Ibid. s. 11 og 30-31.

¹⁵⁷ Ibid. s. 31.

avgjørende vekt på domfeltes hensikt – her hensikten til å støtte ektemannen i sine krigshandlinger og ta del i et samfunn som utøver en puritansk og bokstavelig tolkning av Koranen. En slik begrunnelse kan sidestille deltakelse, og hensikt til å delta. I den forlengelse, kan det stilles spørsmålsteget ved hvorvidt domfeltes skyld – her hennes straffbare hensikt – medfører at en objektivt sett beveger seg fra en lovlig til en straffbar handling. Lagmannsrettens domsslutning kan hevedes å vitne om slik argumentasjon. Videre underkommuniserer flertallet sammenhengen mellom kriminaliseringen og mannens adferd, her hans deltakelse i terrororganisasjonen. Retten virker å forutsette at ektefellens arbeid i hjemmet er straffbart idet domfelte muliggjør ektemennenes deltakelse i organisasjonens krigshandlinger. Domsresultatet hadde gjerne vært et annet dersom ektemennene hadde rollen som lærer. Flertallets resonnement skiller ikke klart mellom disse typetilfellene, og kan medføre at enhver ektefelle til en deltaker i en terrororganisasjon kan straffeforfølges etter strl. § 136 a.

Til slutt kan det anses betenkelig å vise til – og ytterligere legge vekt på – domfeltes ønske om å praktisere en puritanske og bokstavgro tolkning av koranen. Det er uklart hvordan, og eventuelt i hvilken utstrekning, domfeltes religiøse praktisering kan tillegges vekt ved en vurdering etter strl. § 136 a. Herunder, vil en ekstremistisk praktisering av Islam ikke direkte medføre at vedkommende deltar i en terrororganisasjon som bygger på tilsvarende tro. Det må fastsettes et klart skille mellom ekstremisme og terror. Det sentrale etter strl. § 136 a virker å være hvorvidt domfelte har tatt aktiv del i organisasjonens aktiviteter, og da nærmere bestemt dens kriminelle virksomhet. Bakgrunnen er at slik aktivitet medfører en økt terrorfare ved gjerningspersonens retur til Norge. Slik aktivitet kan ikke påvise ved kvinnen i LB-2021-95097.

6.3 Straffens bakenforliggende begrunnelse

Til tross for at lagmannsretten selv finner at en ektefelle som utfører alt arbeid i hjemmet til en mannlig kriger *normalt* ikke omfattes av strl. § 136 a, ble domfelte i LB-2021-95097 likevel dømt. Etter en objektiv tolkning av ordlyden, og de øvrige formelle rettskilder, er det imidlertid en rekke vektige argumenter som tilsier at ektefelle faller utenfor deltakeralternativet. Ytterligere, har jeg vist til flere svakheter ved lagmannsrettens rettsanvendelse og endelig domsslutning. Et nærliggende spørsmål i den sammenheng er *hvorfor* lagmannsrettens flertall, til tross for et usikkert rettsgrunnlag, konkluderer at A kan straffes etter strl. § 136 a.

En kan ikke med sikkerhet vite hvorfor lagmannsretten kom til den aktuelle domsslutning. En forklaringsmodell er imidlertid at domstolene benytter straffesystemet i mangel på et annet redskap. Strafferettspleien er det eneste redskapet staten har til sin disposisjon i møte med krenkelser av et vernet retts gode. Dersom adferden ble ansett lovlig, kunne kvinnen returnere til Norge uten øvrige konsekvenser. Herunder, ta del i det norske velferdssystem og alle de goder som følger med. Et slikt synspunkt kan stride med den alminnelige rettsfølelse – her befolkningens antatte følelser omkring rettens rimelighet og rettferdighet.¹⁵⁸ Det foreligger press på rettskildene for å ramme en moralsk uakseptabel handling med straff, hvor de formelle rettskilder taler mot slike straffesanksjoner. Domsslutningen i LB-2021-95097 kan således hevdes å innfri et praktisk behov, som – bevisst eller ubevisst – bunner i betraktninger om adferdens moralske karakter, og ikke dens faktiske skadepotensiale.

Kvinner som velger å assosieres med en terrororganisasjon – støtte dens formål og ytterligere reise for å bo side om side med en deltaker som tar del i organisasjonens krigshandlinger – tillegges moralsk klander. I Norge tillegges staten maktmonopol, og i den forlengelse foreligger en alminnelig forventning om at staten reagerer og møter slik adferden med sanksjoner.¹⁵⁹ Ved innføring av ny straffelov påpekte imidlertid lovgiver at rettsanvender, og da særlig domstolene, bør være restriktiv ved å tillegge hensynet til den allmenne rettsfølelse vekt.¹⁶⁰ Et viktig poeng herunder er at de tendenser til å kreve straff, og gjerne strengere straff, som kan virke gjeldene i opinionen og blant politikere, ikke nødvendigvis gir et riktig uttrykk for hvor streng straff folk flest ville gi sin tilslutning til i konkrete tilfeller.¹⁶¹ Allmennhetens rettsfølelse vil med andre ord kunne variere ut i fra de mange omstendigheter og individuelle forhold som kan gjøre seg gjeldene i konkrete saker. En bør derfor utøve forsiktighet ved å bygge på slike forestillinger.

Mer konkret er ikke domstolene berettiget til å benytte straffesanksjoner kun for å verne moralske normer.¹⁶² Rettsstaten forutsetter, og krever, at det foreligger et distinktivt skille mellom juss og moral. Myndighetsutøvelse må bygge på generelle normer, og i dette ligger at enkeltavgjørelser vil kunne stride med den alminnelige rettsfølelse.¹⁶³ Slik rettskildesituasjonen er, vil det ikke være adgang til å legge vekt på samfunnsmessige og moralske betraktninger –

¹⁵⁸ NOU 2002:4 pkt. 5.2.2.4 s. 127, Grønning mfl. s. 51, Frøseth mfl. (2016) s. 15.

¹⁵⁹ Grønning mfl. s. 48.

¹⁶⁰ NOU 2002:4 pkt. 5.4.1 s. 144.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 1.3 s. 20.

¹⁶³ Bernt (2004) s. 62.

og ytterligere la disse være styrende for det endelige resultat. Det er klart at også terrorisme må «bekjempes på rettsstatens grunn, med rettsstatens midler og innenfor de rammer som menneskerettighetene og grunnleggende rettssikkerhetsgarantier trekker opp».¹⁶⁴

¹⁶⁴ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) kap. 1 s. 13.

Litteraturliste

Bøker og tidsskriftartikler

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, Fagbokforlaget, 5. utgave, 1. opplag, Bergen 2018

Anna Andersson, Sofie A. E. Høgestøl og Anne Christine Lie (red.), *Fremmedkrigere: Forebygging, straffeforfølgning og rehabilitering i Skandinavia*, Gyldendal juridisk, 1. utgave, 1. opplag, Oslo 2018

Bernt, Jan Fridthjof, *Normativisme og pragmatisme i rettsvitenskapen*, i Jussens Venner, vol. 39, 2. utgave, 16. september 2004, s. 61-73

Boucht, Johan, *Medvirkningslæren i finsk, norsk og svensk rett – en komparativ undersøkelse*, i Tidsskrift for strafferett, Årgang 20, nr. 4-2020, Universitetsforlaget 2020, s. 364-383

Cook, Joana og Vale, Gina, *From Daesh to 'Diaspora': Tracing the Women and Minors of Islamic State*, London: International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR), 2018.
Hentet fra <https://icsr.info/wp-content/uploads/2018/07/ICSR-Report-From-Daesh-to-'Diaspora'-Tracing-the-Women-and-Minors-of-Islamic-State.pdf> (februar 2022)

Christie, Lars, *Fredløse fremmedkrigere? Om deltakerbegrepet i den norske straffeloven § 136 a*, i Anna Andersson, Sofie A. E. Høgestøl og Anne Christine Lie (red.), *av 22. mai 1902*, Aschehoug, Oslo 1930

Krähenmann, Sandra, *Foreign fighters, terrorism and counter-terrorism*, i Saul, Ben (red.), «Research Handbook on International Law and Terrorism», Cheltenham, Gloucestershire: Edward Elgar Publishing, 2020, s. 239-256. Lest i Leganto.

Lia, Brynjar og Nesser, Petter, *Norske muslimske fremmedkrigere*, i Nytt Norsk Tidsskrift 2014 (4), Universitetsforlaget 2014, s. 399-416

Lia, Brynjar, *Muhajirat-fenomenet: Hvordan ble kvinner fra Europa rekruttert til ISIL, og hva var deres rolle i kalifatet?*, i Nytt Norsk Tidsskrift nr. 2, 2019, årg. 36, Universitetsforlaget 2019, s. 100-114

Rui, Jon Petter, *Forholdsmessighetsprinsippet ved bruk av straff*, i Lov og Rett, vol. 59, 20. august 2020, s. 323-324

Øyen, Ørnulf, *Straffeprosess*, Fagbokforlaget, 2. utgave, 2. opplag, Bergen 2020

Rui, Jon Petter, *Fra Menneskerettighetsdomstolen: Grenser for kriminalisering og bruk av straff i konkrete saker. Lacatus mot Sveits, søkenummer 14065/15, dom av 19. januar 2021*, i Tidsskrift for strafferett, nr. 2-2021, Universitetsforlaget, s. 191-198

Rui, Jon Petter, *Straff av tunge rusmisbrukere for bruk av narkotika og besittelse til eget bruk – Grunnloven § 102 som skranke mot straff uten legitimt formål*, i Lov og Rett, vol. 61, 2022, s. 53-58

Avisartikler

Svendsen, Christine, *Fire norske IS-kvinner terrorsiktet*, NRK, oppdatert 26. august 2021, hentet fra <https://www.nrk.no/norge/fire-norske-is-kvinner-terrorsiktet-1.15616101> (februar 2022)

Norske lover

Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) 17. mai 1814

Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) 22. mai 1902 nr. 10

Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (Menneskerettsloven) 21. mai 1999 nr. 30

Lov om straff (Straffeloven) 20. mai 2005 nr. 28

Lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet) 07. mars 2008 nr. 4

Lov om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.) 21. juni 2013 nr. 85

Lov om endringer i straffeloven mv. (militær virksomhet i væpnet konflikt m.m.) 17. juni 2016 nr. 52

Internasjonale konvensjoner

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4 November 1950 (entry into force 3 September 1953)

Norske lovforarbeider og høringsnotat

NOU 1983: 57 Straffelovgivningen under omforming: Straffelovkommisjonens delutredning I

NOU 2002:4 Ny straffelov: Straffelovkommisjonens delutredning VII

NOU 2003:18 Rikets sikkerhet: Straffekommisjonens delutredning VIII

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) Om lov endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formidlende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

Høringsnotat (Juli 2012) Justis- og beredskapsdepartementet, *Høring – kriminalisering av forberedelse til terrorhandling, utvidet adgang til tvangsmiddelbruk, og endringer i straffeloven 1902 § 60 a*, Lovavdelingen, 12. juli 2012, Snr. 201204661, <https://www.regjeringen.no/contentassets/c0e54a810414447384bc2468b82ed41d/horingsnotat.pdf>

Innst. 442 L (2012-2013) Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)

Prop. 131 L (2012-2013) Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)

Innst. 219 L (2015-2016) Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeloven mv. (militær virksomhet i væpnet konflikt m.m.)

Prop. 44 L (2015-2016) Endringer i straffeloven mv. (militær virksomhet i væpnet konflikt m.m.)

NOU 2020:4 Straffelovrådets utredning nr. 1: Kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper

Høringsvar og rapporter

Etterretningstjenesten, *Etterretningstjenestens vurdering: FOKUS 2013, 7. februar 2013*, hentet fra <https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/publikasjoner/fokus/rapporter/Fokus%202013.pdf/> /attachment/inline/91abfc04-b2f9-4dda-b9ce-44fa8017b134:79de99796af76303df3195e7476c8fb650f0ced6/Fokus%202013.pdf (april 2022)

Kripos, *Høring – forslag om kriminalisering av visse handlinger knyttet til væpnet konflikt (fremmedkrigere)*, Oslo, 17. oktober 2014

Politiets sikkerhetstjeneste, *Høring – forslag om kriminalisering av visse handlinger knyttet til væpnet konflikt (fremmedkrigere)*, PST, Oslo, 14. oktober 2014

Politiets sikkerhetstjeneste, *Trusselvurdering 2017*, PST, Oslo 2017, hentet fra <https://pst.no/trusselvurdering-2017/> (april 2022)

Politiets sikkerhetstjeneste, *Nasjonal trusselvurdering 2020*, PST, Oslo, 04. februar 2020, hentet fra <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2020/> (april 2022)

Norske rettsavgjørelser

Rt. 1958 s. 479

Rt. 1977 s. 1207

Rt. 1997 s. 1821

Rt. 2005 s. 1628

Rt. 2006 s. 111

Rt. 2011 s. 469

Rt. 2012 s. 686

Rt. 2014 s. 238

Rt. 2014 s. 1105

HR-2016-1422-A

HR-2016-1458-A

HR-2018-104-A

HR-2018-699-A

HR-2018-1650-A

HR-2019-561-A

HR-2019-1234-A

HR-2019-2205-A

HR-2020-955-A

HR-2020-2019-A

HR-2021-1780-A

LB-2021-95097

TOSL-2020-66298-1

Internasjonale rettsavgjørelser

Sunday Times mot The United Kingdom (No. 1) [P], no. 6538/74 [1979], ECHR 1 (26 April 1979)

Dudgeon mot The United Kingdom [J], no. 7525/76 [1983], ECHR (24 February 1983)

Olsson mot Sverige (No. 1) [P], no. 10465/83 [1988], ECHR (24 March 1988)

E.B. mot Frankrike [GC], no. 43546/02 [2008], ECHR (22 January 2008)

Lacatus mot Sveits [J], no. 14065/15 [2021], ECHR (19 January 2021)